

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра обліку і оподаткування**

Гусакова Елеонора

Фінансова звітність: методика складання та аналіз її показників»:

**Спеціальність 071 – Облік і оподаткування
Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»**

Виконав:

студент гр. ОПДзм - 21

Гусакова Е.

(підпис)

Науковий керівник

доц., к.е.н. Починок Н. В.

Кваліфікаційну роботу допущено до
захисту

«___» _____ 2025 р.

Зав. кафедри

_____ Задорожний З.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ ТА ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ	6
1.1. Теоретичні підходи до формування бухгалтерської (фінансової) звітності: історичний аспект	6
1.2. Розвиток інтегрованої звітності в контексті європейських стандартів та міжнародних ініціатив.....	12
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ..	19
2.1. Особливості формування фінансової (бухгалтерської) звітності на різних стадіях життєвого циклу підприємства.....	19
2.2. Облікова політика у системі фінансової звітності будівельного підприємства.....	26
2.3. Вплив цифровізації на підготовку та формування фінансової звітності.	35
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА НАПРЯМКИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЇЇ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ	41
3.1. Проблеми фальсифікації бухгалтерської фінансової звітності.....	41
3.2. Методика аналізу показників фінансової звітності	49
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах динамічної трансформації економічного середовища, глобалізації бізнес-процесів та зростання вимог до прозорості діяльності підприємств фінансова звітність посідає ключове місце у системі інформаційного забезпечення управління. Саме вона формує основу для прийняття економічно обґрунтованих рішень внутрішніми й зовнішніми стейкхолдерами, забезпечує можливість оцінювання фінансової стійкості, платоспроможності, інвестиційної привабливості та ефективності використання ресурсів підприємства. За таких умов підвищуються вимоги не лише до методики складання фінансової звітності, але й до якості її аналітичної інтерпретації.

Удосконалення методичних підходів до формування фінансових звітів є актуальним також у контексті імплементації міжнародних стандартів, розвитку електронної звітності та цифрових технологій. Водночас проблемним залишається питання достовірності показників звітності, оскільки недоліки у методології обліку, помилки або свідомі викривлення можуть призводити до спотворення фінансових результатів та погіршення управлінських рішень. Тому набуває особливого значення комплексний аналіз фінансової звітності як інструмент оцінювання фінансового стану, визначення тенденцій розвитку підприємства та виявлення можливих ризиків, включаючи ризики фальсифікації.

Питання методики підготовки фінансової звітності врегульоване Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та Міжнародними стандартами фінансової звітності, які встановлюють принципи достовірності, повноти, порівнюваності та нейтральності облікових даних. Проте зміна законодавчих норм, поява нових цифрових рішень, а також активний розвиток інтегрованої звітності вимагають уточнення існуючих методичних підходів та переосмислення ролі звітності у корпоративному управлінні.

Важливою складовою дослідження є аналіз показників фінансової звітності, що дозволяє оцінити внутрішні тенденції розвитку підприємства, його фінансову рівновагу, ефективність операційної діяльності та рівень фінансових ризиків. У цьому аспекті особливої ваги набуває визначення методики аналізу та формування системи індикаторів, які найбільш повно характеризують результати діяльності підприємства. Водночас актуальними залишаються проблеми запобігання фальсифікації звітності, виявлення маніпуляцій та викривлень, що потребує використання аналітичних, аудиторських та інтелектуальних методів контролю.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити методику складання фінансової звітності, проаналізувати її показники та визначити інструменти запобігання викривленню інформації у звітності підприємства в умовах сучасного нормативного, економічного та технологічного середовища.

Завдання дослідження:

1. Розкрити теоретичні основи формування фінансової звітності та еволюцію підходів до її підготовки.
2. Дослідити розвиток інтегрованої звітності та її відповідність європейським та міжнародним стандартам.
3. Охарактеризувати методику складання фінансової звітності на різних етапах життєвого циклу підприємства.
4. Визначити роль облікової політики у формуванні достовірних показників фінансової звітності.
5. Оцінити вплив цифровізації й автоматизації облікових процесів на якість та структуру фінансової звітності.
6. Розробити методичні підходи до аналізу фінансової звітності та визначення ключових фінансових індикаторів.
7. Виявити основні прояви та ризики фальсифікації звітності та запропонувати механізми їх попередження.

Предмет дослідження – методичні, теоретичні та прикладні засади складання та аналізу фінансової звітності підприємства.

Об’єкт дослідження – фінансова звітність підприємств та процеси її підготовки, структурування, подання й аналітичної оцінки.

Методи дослідження: економічний аналіз – для оцінювання показників фінансової звітності; порівняльний і структурно-динамічний аналіз – для дослідження тенденцій розвитку; метод професійного судження – для оцінки впливу облікової політики; елементи економіко-математичного моделювання – для ідентифікації ризиків викривлення.

Інформаційна база дослідження: міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку, Податковий кодекс України, методичні рекомендації Міністерства фінансів, фінансова звітність підприємств, аналітичні матеріали, наукові праці та статистичні джерела.

Наукова новизна роботи полягає в систематизації та удосконаленні методичних підходів до складання і аналізу фінансової звітності в умовах цифровізації та адаптації до міжнародних вимог.

Практичне значення результатів полягає в можливості використання розроблених пропозицій при формуванні облікової політики підприємств, удосконаленні процесів підготовки звітності та підвищенні її аналітичної цінності.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг – 66 сторінок, у тому числі 9 таблиць та 59 джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ ТА ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ

1.1. Теоретичні підходи до формування бухгалтерської (фінансової) звітності: історичний аспект

Економічною сутністю бухгалтерської звітності є узагальнення даних аналітичного обліку господарської діяльності суб'єкта, визначення кінцевих залишків на конкретну дату та подання отриманих даних у зручній для сприйняття користувачами будь-якого рівня формі. Іншими словами, бухгалтерська (фінансова) звітність виступає сукупністю даних бухгалтерського обліку, інтегрованою як засіб генералізації інформації та інструмент фінансового управління підприємством.

Методологічно та організаційно бухгалтерська звітність є невід'ємним елементом системи бухгалтерського обліку, оскільки виступає завершальним етапом облікового процесу та забезпечує органічну взаємозв'язок показників звітності з обліковими регістрами.

Історичні передумови виникнення бухгалтерського обліку та звітності відправляють наукові погляди до періоду Давньої Греції та Давнього Риму. Еволюція торговельних відносин та розвиток обміну вимагали ведення аналітичного обліку господарських операцій того часу, що полегшувало виконання практичних завдань управління.

В українських та зарубіжних дослідженнях, зокрема у працях економістів М.Р. Мет'юса та М.Х.Б. Перера, виявлено основні етапи становлення систем і методів бухгалтерського обліку та звітності, проведено їх порівняльний аналіз для визначення типових моделей розвитку обліку. Такий підхід дозволив розширити розуміння можливостей розвитку систем бухгалтерського обліку з метою отримання достовірної фінансової інформації та проаналізувати вплив факторів зовнішнього середовища на формування бухгалтерської (фінансової) звітності [19].

На перших історичних етапах розвитку бухгалтерського обліку та звітності проблемою було розмежування понять «облік» і «звітність», при цьому спостерігався натуралістичний підхід до цих категорій. Тоді не приділялося достатньої уваги питанням прийняття управлінських рішень, підвищення ефективності діяльності та росту прибутку. Облік містив переважно статистичну та інвентарну інформацію про факти господарського життя, величину втрат, крадіжок та шахрайства, представлену в одиницях виміру, в яких вони виникали.

Уніграфічний облік не передбачав єдиного грошового вимірника, подвійного запису та балансу. Звітність відображала принципи підзвітного управління, а не значущості та суттєвості інформації. Натуралістичний підхід виявив такі недоліки:

1. складність розкриття юридичного та економічного змісту фактів господарського життя;
2. відсутність можливості узагальнити економічні факти через відсутність єдиного вимірника (ускладнювалось використанням різних валют);
3. неможливість розрахунку фінансового результату як мети діяльності капіталістичного підприємства;
4. відсутність правил контролю правильності реєстрації сум.

Таке становище визначалося передумовами торгово-економічних відносин, розвитком писемності та грамотності населення.

Подальший розвиток економічних відносин та застосування точних наук сприяли формуванню доходно-витратного діграфічного обліку. На цьому етапі перманентний облік замінив дискретну інвентаризацію. Вперше проявився сучасний принцип безперервності бухгалтерського обліку: у рахунках стали фіксуватися записи надходження та вибуття ресурсів як у грошовій, так і натуральній формах. Основною метою звітності було підтвердження достовірності отримання та використання матеріальних цінностей.

За історичними дослідженнями, на цьому етапі виникають законодавчі передумови регулювання обліку, облік розділяється на державний та самостійний облік суб'єктами господарювання, закріплюється обов'язок ведення обох видів обліку. Починає застосовуватися процедура аудиту, що передбачає ведення обліку всіх доходів і витрат посадовими особами.

Вартісний облік сприяв появі камерального та патримоніального обліку (1300–1850 рр.). На цьому етапі стали можливими облік та контроль збереження майна господарства, відображення надходження та вибуття коштів, розрахунок фінансових результатів та перерозподіл ресурсів [17]. Розвивалася оцінка ліквідного майна та визначення результату діяльності інституційної одиниці.

У 1494 році вчений-математик і друг Леонардо да Вінчі – Лука Пачолі описав систему подвійного запису. У одинадцятому трактаті «Про рахунки та записи» дев'ятого розділу його праці «Сумма арифметики, геометрії, навчання пропорцій та відношень» Пачолі, аналізуючи господарські операції та вже існуючі методи ведення книг (меморіал, журнал, головна книга та інвентарна книга), сформулював закон подвійного запису і показав, що на його основі можна побудувати раціональну систему рахунків і книг у будь-якому господарстві [17].

Лука Пачолі визначив дві основні цілі обліку:

1. отримання інформації про стан справ «для своєчасного отримання відомостей як щодо боргів, так і щодо вимог»;
2. обчислення фінансового результату, оскільки «мета купця полягає в отриманні дозволеної вигоди для свого утримання».

Обидві цілі досягаються за допомогою рахунків та системи подвійного запису. На ранніх етапах історичного розвитку обліку переважало застосування камеральної парадигми. Ця парадигма передбачала визнання важливості обліку як засобу контролю та управління, підтверджувалося письмовими інструкціями для обліковців та державними нормативами того часу. Основним елементом камерального обліку було виділення кошторисних

призначень, при цьому факти, ще лише заплановані, вводилися в систему обліку разом із фактичними операціями.

Етап еволюційного розвитку бухгалтерської звітності передбачав облік майна, включно з касою, а доходи і витрати ставали об'єктом визначення для бухгалтера. Всі майнові рахунки велися за принципом дебету і кредиту, проте рахунки власного капіталу ще не були включені до облікової системи. Облік касових операцій потребував контролю, тому здійснювався паралельно двома бухгалтерами. Касова книга відображала на одних сторінках дані за рахунками витрат, на інших – дані про прибутки та збитки. Особливістю таких книг було ведення окремого обліку за видами діяльності. Ці книги можна вважати прообразом синтетичного та аналітичного обліку, на базі якого з'явилася можливість визначати фінансовий результат за видами діяльності.

Подальше ускладнення фінансово-економічних зв'язків та розширення розуміння поняття «фінансовий результат» визначило взаємозв'язок майна, капіталу та фінансового результату. На сучасному етапі науково досліджуються способи застосування закону подвійного запису господарських операцій.

Дослідники виділяють теоретико-практичний етап (1850–1900 рр.), який характеризувався диференціацією рахунків та розвитком різних форм обліку. Основною метою було вивчення змісту процесів, що підлягали обліку, та підвищення ефективності бухгалтерських процедур [17]. На цьому етапі відбувався розвиток економічних і правових напрямів обліку, а економісти того часу формували елементарні моделі господарських операцій:

Виручка від продажу = собівартість + (-) фінансовий результат.

Науковий етап розвитку бухгалтерської звітності (1900–1950 рр.) акцентував увагу на балансі як центральній категорії. Виникли теорії балансу (статична та динамічна), почали застосовувати аудит, бухгалтерське право, розвивалися методи калькуляції, з'явився директ-костинг, метод ABC та система стандарт-кост.

Сучасний організаційно-оптимізаційний етап розвитку бухгалтерського обліку (1950–2000 рр.) підкреслює вдосконалення облікових процедур для цілей управління економічними суб'єктами, оптимізацію проектів, регламентів і запасів, запровадження статистичного контролю. Фінансовий результат розраховується з урахуванням грошових та негрошових операцій (змін у вартості активів), застосовується принцип безперервності діяльності, що дозволяє виділяти витрати майбутніх періодів. Розрахунки ведуться на рівні окремого підприємства, організації, галузі, регіону або держави за певний період: місяць, квартал або рік.

Розвиток концепції динамічного балансу сприяв формуванню сучасного принципу перманентності бухгалтерського обліку, відповідно до якого витрати підприємства на ведення бізнесу розглядаються як витрати майбутніх періодів і формують активи, що підтверджує можливість отримання прибутку на ранніх стадіях існування бізнесу.

Заснування банків, розвиток промисловості й торгівлі, виникнення компаній, відокремлених від власників, поява акціонерного капіталу та фондових бірж (2000 рр. – сучасність) визначають потребу у розширеній бухгалтерсько-фінансовій інформації, доповненій управлінською. Відокремлення цілей власника підприємства та адміністрації підкреслило одну з ключових задач – надання бухгалтерської (фінансової) звітності не лише управлінському апарату, а й інвесторам, кредиторам та державним органам.

Сучасний етап стратегічного управління визначає важливу роль професійних об'єднань бухгалтерів, таких як Американський інститут сертифікованих бухгалтерів (AICPA), Національна асоціація бухгалтерів (NAS), Інститут управлінського обліку (IMA), які функціонують як організації саморегулювання [37]. Мотиви їх виникнення мають подвійний характер: з одного боку, це спрямовано на вдосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності й підвищення ефективності роботи бухгалтерської галузі;

з іншого – саморегульовані організації відіграють значну роль у вдосконаленні нормативно-правової бази, що регулює облік.

У контексті стратегічного планування розширюється функціональне призначення бухгалтерської звітності як системи закономірностей обліку. Зростає потреба у більш детальній фінансовій інформації, що забезпечує прийняття обґрунтованих фінансово-економічних рішень. На сучасному етапі триває процес реформування бухгалтерської (фінансової) звітності, який передбачає підвищення вимог до її змісту та методології, а саме:

- Достовірність – звітність повинна відображати фінансове становище підприємства з достатньою точністю;
- Об'єктивність – звітність має бути нейтральною щодо інтересів різних учасників господарських відносин;
- Послідовність – методологія обліку повинна бути стабільною та піддаватися впливу лише об'єктивних чинників, таких як зміни законодавства;
- Адаптованість – правила, процедури та методи обліку періодично переглядаються та коригуються відповідно до змін у соціально-економічному середовищі.

Впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку розпочалося у 1992 році та продовжується і сьогодні. Реформування передбачає уніфікацію основних принципів та понять бухгалтерського обліку, стандартизацію термінології, єдиний підхід до формування форм і тлумачення показників фінансової звітності.

Необхідно відзначити, що сучасний бухгалтерський облік ще потребує трансформації для покращення представлення фінансової інформації, що є критично важливим для стратегічного управління. Процеси глобалізації спрямовують бухгалтерську звітність до уніфікації та конвергенції національних стандартів, що дозволяє наблизити її до єдиного міжнародного зразка. Такий підхід у межах МСФЗ є важливим етапом для країн, орієнтованих на світовий ринок капіталу.

Ретроспективний аналіз етапів становлення бухгалтерського обліку свідчить про поступовий розвиток і вдосконалення облікової системи, зумовлений змінами у суспільних інтересах. Як зазначає В.І. Ткач, концептуальне дослідження розвитку бухгалтерського обліку та звітності ґрунтується на синтезі основних агрегатів, що характеризують розвиток облікової системи. Відзначаються основні тенденції розвитку: вдосконалення процедур обліку та наближення облікових систем до єдиного підходу.

Сучасні соціально-економічні відносини на світовому ринку капіталу визначають ключові напрями уніфікації бухгалтерської (фінансової) звітності, які формуються через такі тенденції: стандартизація, гармонізація, конвергенція, трансформація та національна орієнтація звітності.

1.2. Розвиток інтегрованої звітності в контексті європейських стандартів та міжнародних ініціатив

Прийняття Міжнародної концептуальної основи інтегрованої звітності (IIRF) у 2013 році та її оновлення у 2021 році суттєво вплинули на практику корпоративного звітування в ЄС. IIRF слугує міжнародним орієнтиром для підприємств, що прагнуть поєднувати фінансові та нефінансові показники у єдиному форматі, демонструючи вплив своєї діяльності на економічні, соціальні та екологічні аспекти.

Інтегрована звітність описує процес створення вартості підприємством у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі, включаючи фінансові, соціальні, екологічні та управлінські блоки. Вона дозволяє оцінити ефективність використання капіталу та здатність компанії формувати довгострокову вартість для власників, партнерів і суспільства.

Поширенню інтегрованої звітності у Європі сприяла Директива ЄС 2014/95/ЄС, яка зобов'язує великі підприємства, що мають суспільне значення, розкривати інформацію про соціальну відповідальність, екологічний вплив, трудові відносини та заходи протидії корупції. Звіти мають

бути підтверджені незалежним аудитором і оприлюднені, що підвищує прозорість і довіру стейкхолдерів.

Хоча директива не визначає інтегровану звітність як окрему форму, вона створює нормативне підґрунтя для об'єднання фінансових та нефінансових даних у звітах. IIRF, у свою чергу, пропонує методологічні засади для узгодженого подання інформації, сприяючи прозорості та зміцненню корпоративної репутації.

У поєднанні з Директивами 2013/34/ЄС та 2014/95/ЄС IIRF забезпечує комплексний підхід до корпоративних звітів, стимулюючи будівельні та інші компанії включати дані про фінансову ефективність і соціально-екологічні результати. ЄС працює над уніфікованим стандартом інтегрованої звітності, який поєднує напрацювання IFRS, GRI, ESG та SDG, забезпечуючи гармонізацію вимог до фінансових та нефінансових показників.

Об'єднання міжнародних підходів GRI та IIRF створює універсальний інструмент корпоративної звітності, який дозволяє підприємствам, зокрема будівельним, ефективно демонструвати стійкість розвитку, екологічну відповідальність та соціальну значущість. Сучасні тенденції корпоративного звітування посилюють увагу до інтегрованих підходів, що охоплюють фінансові, соціальні, екологічні та управлінські аспекти діяльності.

GRI розробляє загальновизнані стандарти розкриття інформації про соціальні, економічні та екологічні результати, сприяючи прозорості корпоративного управління та реалізації принципів сталого розвитку [25]. IIRF забезпечує концептуальну основу, що дозволяє комплексно відобразити взаємозв'язки між фінансовими результатами, соціальною відповідальністю та впливом на довкілля, демонструючи довгострокову цінність для стейкхолдерів. Для будівельних підприємств це особливо важливо через значний вплив на природні ресурси та соціальну інфраструктуру.

Стандарти GRI і підходи IIRF взаємодоповнюють один одного: GRI забезпечує методологію збору даних, IIRF – їх інтеграцію у єдиний звіт [25]. Додатково впроваджується SDG-звітність, що демонструє внесок

підприємства у досягнення Цілей сталого розвитку ООН, наприклад, щодо енергоефективності, безпеки праці, управління відходами та розвитку місцевих громад.

Практика показує, що ключові положення IIRF слугують основою інтегрованої звітності. Першим прикладом у ЄС став інтегрований звіт Novozymes (2002), який поєднав фінансові, соціальні та екологічні результати, створивши прозору систему комунікації зі стейкхолдерами. Цей підхід став орієнтиром і для будівельних компаній, де безпека, екологічність та ефективність ресурсів є пріоритетними.

У європейських країнах перехід до обов'язкового розкриття нефінансової інформації розпочався у 2010–2011 рр., зокрема в Нідерландах, Франції та Фінляндії. Прийняття стандартів та директив ЄС сприяло формуванню уніфікованих підходів до інтегрованої звітності.

У Великій Британії регулювання здійснює Консультативна рада з фінансової звітності (FRAB). З 2017 року у державному секторі обов'язковим є Звіт про виконання (Performance Report), а у приватному – Стратегічний звіт (Strategic Report), що охоплюють місію, стратегічні цілі, ризики, продуктивність, соціальні та екологічні аспекти, дотримання прав людини та протидію корупції [15]. Документи підлягають незалежному аудиту для забезпечення об'єктивності та прозорості.

Впровадження принципів GRI, IIRF і SDG є стратегічно важливим для будівельних підприємств, оскільки підвищує прозорість, зміцнює ділову репутацію та сприяє сталому розвитку. Досвід ЄС демонструє різні підходи: в Іспанії інтегроване звітування поширене серед великих компаній, а державні установи практикують його обмежено; університети та професійні об'єднання (наприклад, AECA) активно сприяють розвитку методології та цифровізації звітності за стандартами GRI.

У Франції нефінансова інформація у державному секторі орієнтована на потреби суспільства та стратегічні цілі державної політики, включаючи

енергоефективність, зменшення відходів, повторне використання ресурсів та принципи циркулярної економіки.

Для будівельних підприємств інтегрована звітність має комунікативне та управлінське значення, відображаючи екологічний вплив виробництва, ефективність використання матеріалів, енергоощадні заходи та соціальну відповідальність. Використання досвіду Іспанії та Франції може слугувати базою для удосконалення українських практик інтегрованої звітності та підвищення довіри інвесторів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Міжнародний досвід підготовки інтегрованої звітності в європейських країнах

№	Країна	Основні характеристики практики інтегрованої звітності
1	Великобританія	Національне законодавство імплементувало Директиву 2014/95/ЄС у 2016 р. Звітність включає облік фінансових та нефінансових показників, визначення великих компаній, формат розкриття інформації, залучення аудиторів та санкції за невиконання вимог. Передбачено складання Звіту про виконання (Performance Report) та Стратегічного звіту (Strategic Report) з обов'язковим незалежним аудитом.
2	Іспанія	Основна увага приділяється фінансово-економічним аспектам; додатково включаються розкриття соціальної відповідальності, сталого розвитку та екологічного впливу. Державна політика спрямована на розвиток продуктивної та стійкої економіки. Компанії добровільно або за рекомендаціями включають інформацію про CSR і сталий розвиток у свої інтегровані звіти.
3	Франція	Нефінансова інформація інтегрується переважно для державного сектору. Звіти орієнтовані на потреби громадян та суспільства, відповідають стратегічним пріоритетам політики сталого розвитку, ефективності управління ресурсами та соціально-економічним цілям. Висвітлюється енергоефективність, управління відходами та принципи circular economy.
4	Італія	Нефінансова звітність зосереджується на соціальних результатах та антикорупційних заходах. Директива 2014/95/ЄС впливає на підприємства суспільного значення. Публічні компанії повідомляють про корпоративне управління та соціальні програми залежно від підприємствано-правової форми; решта підприємств звітують добровільно.
5	Нідерланди	Голландський кодекс корпоративного управління (Dutch Corporate Governance Code) вимагає звітування про довгострокове створення вартості. Аудиторській перевірці підлягає фінансова звітність і ключові розділи інтегрованих звітів. Приділяється увага прозорості та повноті інформації.
6	Німеччина	З 2017 р. усі публічні компанії, представлені на біржі, зобов'язані

№	Країна	Основні характеристики практики інтегрованої звітності
		складати інтегровану звітність за міжнародними стандартами, включно з GRI та Кодексом зі сталого розвитку. Звіти охоплюють фінансові, соціальні та екологічні аспекти, управління ризиками та корпоративні стратегії. Обов'язковий аудит забезпечує достовірність і відкритість.
7	Польща	Інтегроване звітування наразі носить добровільний характер, проте спостерігається збільшення вимог щодо CSR. Положення регулюють включення фінансової інформації, екологічного впливу, CSR, управління ризиками, інноваційної та науково-дослідної діяльності.
8	Румунія	Вимоги визначаються на основі Закону про корпоративну соціальну відповідальність, Директиви 2014/95/ЄС та стандартів GRI. Компанії зобов'язані включати нефінансові показники: CSR, екологічний вплив, відносини зі співробітниками та захист прав людини. Інші форми звітності, зокрема звіти про сталий розвиток, формуються добровільно.

У Європі інтегроване звітування охоплює соціальні, екологічні та управлінські аспекти діяльності, зокрема гендерну рівність, професійну справедливість, різноманітність, боротьбу з дискримінацією та корупцією. У Франції підкреслюється еко-відповідальність, що оцінюється через рейтинги компаній. В Італії з 2018 р. Міністерство економіки та фінансів публікує інтегровані звіти про «Показники справедливого та стійкого добробуту», охоплюючи права працівників, прав людини та заходи протидії хабарництву.

У Нідерландах інтегроване звітування розвинене серед державних і приватних підприємств, регламентується Голландським кодексом корпоративного управління та оцінюється через «Еталон прозорості». У Німеччині великі компанії (BASF, Allianz, Deutsche Bank, Siemens) застосовують інтегровані підходи для комплексного відображення взаємодії зі стейкхолдерами та екологічного впливу [15].

У Польщі звітування є добровільним, але поширюється завдяки GRI та національному регулюванню, що визначає обов'язкові фінансові та нефінансові показники. У Румунії інтегровані звіти регламентуються законом про корпоративну соціальну відповідальність, включаючи соціальні програми та екологічні заходи.

Найбільше інтегрованих звітів у ЄС готують компанії фінансового та сервісного сектору, зростання відзначено у Франції, Німеччині, Італії, Швеції та Данії. Досвід показує, що національні правила та культура стейкхолдерів стимулюють звітування, а залучення незалежних аудиторів підвищує достовірність інформації. Основними викликами залишаються додаткові витрати та недостатня адаптація аудиторських стандартів до нефінансової інформації, проте гнучкий підхід дозволяє підприємствам враховувати розмір і специфіку діяльності, сприяючи прозорості та сталому розвитку.

Таким чином, інтегроване звітування в ЄС демонструє тенденцію до комплексного підходу, який об'єднує фінансову звітність, звітність про корпоративну соціальну відповідальність та показники сталого розвитку. Ключові особливості підготовки інтегрованих звітів включають:

1. Законодавче регулювання – стандарти та вимоги можуть значно варіюватися у різних країнах ЄС; деякі держави зобов'язують звітувати про соціальну відповідальність, інші – залишають це добровільним. Для прикладу, Нідерланди застосовують GRI для забезпечення соціальної та екологічної звітності, тоді як Великобританія використовує IIRF, IFRS та UK Corporate Governance Code.

2. Формат інтегрованих звітів – залежить від специфіки країни та виду діяльності компанії; може включати детальну інформацію про економічні, соціальні та екологічні показники.

В Європейських країнах підходи до підготовки інтегрованої звітності демонструють значну варіативність, зокрема щодо вибору стандартів та форматів звітів. Деякі держави зобов'язують підприємства використовувати конкретні рамки або стандарти інтегрованої звітності, тоді як інші залишають право вибору формату за самими компаніями. Наприклад, у Німеччині діють спеціалізовані вимоги щодо розкриття соціальних та екологічних аспектів діяльності підприємств, які суттєво відрізняються від практики інших європейських держав. Така різноманітність ускладнює порівнянність звітності, її обробку, перевірку та зберігання. Водночас вирішення цих

проблем можливе через впровадження таксономії звітності, що відзначають численні наукові дослідження.

Що стосується аудиту інтегрованої звітності, національні вимоги також значно відрізняються. У деяких країнах передбачено обов'язкову перевірку всього обсягу інтегрованого звіту, тоді як в інших – лише окремих його частин. Відсутність уніфікованих стандартів аудиту створює додаткові бар'єри для популяризації інтегрованої звітності серед компаній.

Рівень розуміння та сприйняття інтегрованої звітності залежить від традиційної практики звітування, інформаційних потреб зацікавлених сторін та загальної політики бізнес-середовища. Досвід європейських країн може стати корисним для вдосконалення системи корпоративної звітності в Україні, сприяючи підвищенню якості та доступності інформації про фінансовий стан підприємств. Це, у свою чергу, може зміцнити довіру інвесторів, покращити управління підприємствами та підвищити їхню конкурентоспроможність.

Водночас впровадження європейської практики інтегрованої звітності в українських умовах стикається з певними труднощами. Серед основних перешкод – обмежені ресурси та недостатня кваліфікація кадрового складу, відсутність національної стратегії розвитку фінансової звітності, а також низький рівень усвідомлення бізнесом важливості комплексного підходу до розкриття нефінансової інформації. Для ефективного впровадження європейського досвіду в Україні необхідно: підвищувати професійну компетенцію бухгалтерів та фінансових аналітиків у сфері інтегрованої звітності; вдосконалювати практику ведення бізнесу, інтегруючи принципи сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності; створити національну систему інтегрованої звітності з гнучкими стандартами, які дозволять адаптивно впроваджувати її у різних секторах економіки, включаючи будівельну галузь. Застосування такого підходу сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств, зміцненню їхньої репутації та залученню інвестицій, одночасно забезпечуючи прозорість діяльності та відповідність міжнародним стандартам звітності.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

2.1. Особливості формування фінансової (бухгалтерської) звітності на різних стадіях життєвого циклу підприємства

Поняття «життєвий цикл системи» передбачає оцінку результативності системи протягом певного періоду часу. Необхідність застосування у економічному аналізі законів розвитку систем та концепції життєвого циклу обговорюється у наукових працях. На сьогодні ця необхідність визнана науковою спільнотою та відображена у формуванні стандартів нового покоління для облікової спеціальності.

Основним інформаційним джерелом для економічного аналізу є фінансова (бухгалтерська) звітність, однак спостерігається брак теоретичних досліджень щодо її формування на різних стадіях життєвого циклу підприємства.

В якості ключового показника ефективності при аналізі життєвого циклу організації зазвичай використовується прибуток, який за весь період існування бізнесу еквівалентний сумі чистих надходжень грошових коштів. Досягнення максимальних значень прибутку та чистих грошових потоків значною мірою залежить від ресурсів, залучених у процес функціонування організації. Це обумовлює необхідність отримання релевантної інформації вже на стадії зародження господарюючого суб'єкта, оскільки значна частина майбутніх чистих грошових потоків формується саме на цьому етапі.

Нестача чистих грошових потоків на будь-якій стадії життєвого циклу підприємства може призвести до кризи неплатежів, скорочення життєвого циклу підприємства та навіть до банкрутства. Прогнозувати подібні ризики можливо шляхом використання різних форм фінансової звітності, що включають не лише форми Ф-1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», Ф-2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», Ф-4 «Звіт про рух грошових коштів», а й спеціальні форми звітності (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Вплив життєвого циклу господарюючого суб'єкта на зміст та форми фінансової звітності

Стадії розвитку систем	Види фінансової звітності (Ф-1, Ф-2, Ф-4)	Спеціальні види фінансової звітності
Народження виникнення	/+	прогнозна, нульова, вступна, інвестиційна, цільова, роздільна, об'єднувальна, бухгалтерського оформлення
Розвиток становлення	/+	прогнозна, планова, цільова, інвестиційна, інноваційна, роздільна, об'єднувальна, бухгалтерського оформлення
Зрілість	+	прогнозна, планова, цільова, інвестиційна, інноваційна, роздільна, об'єднувальна, бухгалтерського оформлення
Старіння	+	прогнозна, цільова, інвестиційна, інноваційна, роздільна, об'єднувальна, бухгалтерського оформлення
Кризова ситуація (загроза банкрутства)	+	прогнозна, нульова, цільова, інвестиційна, роздільна, об'єднувальна, бухгалтерського оформлення

Цільова фінансова звітність базується на системі управління витратами, що сприяє виживанню підприємства в умовах конкурентної боротьби. Рекомендується її складати на стадіях становлення та зрілості організації. Інструментами управління витратами є цільова калькуляція, цільова ціна та цільова маржинальна прибутковість, основна мета яких – зниження витрат.

Порядок складання цільової калькуляції включає:

1. Визначення цільової ціни, яку споживач готовий сплачувати за продукцію;
2. Встановлення цільової маржинальної прибутковості та цільової собівартості на її основі;
3. Розрахунок фактичної собівартості продукції;
4. У разі перевищення фактичної собівартості над цільовою – визначення шляхів зниження витрат до цільового рівня [8].

Таблиця 2.2

**Цілі, інформаційна база та мотивація формування цільової,
інноваційної та інвестиційної фінансової звітності**

Показник	Цільова фінансова звітність	Інноваційна фінансова звітність	Інвестиційна фінансова звітність
Мета складання звітності	Система даних про майнове та фінансове становище підприємства, результати діяльності, спрямовані на управління витратами	Система даних про майнове та фінансове становище, результати діяльності для своєчасного виявлення потенційних можливостей і загроз у конкурентному середовищі	Система даних про майнове та фінансове становище, результати діяльності для обліку поточних витрат і планування майбутніх доходів
Інформаційна база	Цільова калькуляція, цільова ціна, цільова маржинальна прибутковість	Нові види продукції для продажу на існуючих ринках; нові продукти на нових ринках	Нові ринки для існуючих видів продукції
Джерела інвестування	Визначення цінності продукту для споживача	Прийняття заходів для захисту організації від непередбачуваних ризиків	Розрахунок та порівняння доходів від інвестицій у проекти капіталовкладень із однаковим рівнем ризику

Взаємозв'язок ключових показників цільової фінансової звітності при використанні касового методу визначення доходу представлено у таблиці 2.3. Слід зазначити, що прибуток за окремий звітний період може відрізнитися від усіх надходжень грошових коштів за той самий період, якщо використовується метод нарахувань відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку.

Також при визначенні доходу методом нарахувань змінюються показники не лише у формах цільової звітності, а й у ф-1 та ф-5.

Таблиця 2.3

Взаємозв'язок показників цільової фінансової звітності при використанні касового методу

Показник	Ф-2 (Звіт про фінансові результати)	Ф-4 (Звіт про рух грошових коштів)	Ф-3 (Звіт про власний капітал)
Виручка (нетто) від реалізації товарів, продукції, робіт, послуг (за мінусом ПДВ та аналогічних платежів)	по цільовій ціні	-	-
Собівартість проданих товарів, продукції, робіт, послуг	по цільовій калькуляції	-	-
Валова прибутковість (цільова маржинальна)	-	-	-
Чисті надходження грошових коштів від поточної діяльності	-	кошти, отримані від клієнтів; витрати на придбання ресурсів, оплату праці, податки, інші витрати	-
Чистий прибуток / нерозподілений прибуток	-	-	фінальний результат

Перший крок на шляху формування цільової звітності – оцінка цінності продукту для споживача. Аналізуємо, як споживач оцінює продукт і його відносну цінність порівняно з конкурентами.

Команда для проведення такого аналізу включає:

- проектувальників,
- фахівців з закупівель, виробництва, маркетингу, управлінського обліку.

Цей підхід гарантує, що жодна група в організації не отримує функціональної переваги.

Мета на етапі проектування – усунути характеристики, що підвищують ціну, але не додають споживчої цінності, застосовуючи стандартні елементи конструкції для зниження собівартості. Для досягнення цільових витрат використовують:

- послідовний (шаруватий) аналіз,
- аналіз вартості.

Послідовний аналіз дає дані про конкурентні переваги продукту, а аналіз вартості – визначає фактори, що впливають на собівартість товарів чи послуг.

Цільова фінансова звітність доцільна на стадіях народження, становлення та зрілості життєвого циклу підприємства, оскільки дозволяє розглядати бізнес як набір взаємопов'язаних видів діяльності, які формують цінність для споживача.

Ключовим фактором успіху в конкурентній боротьбі є інновації, коли підприємство реалізує стратегію забезпечення постійного потоку нових продуктів та виходу на нові ринки з адаптацією до змін потреб споживачів.

Інновації:

- створюють нові потреби,
- знижують собівартість,
- підвищують імідж підприємства,
- відкривають нові внутрішні та зовнішні ринки.

Прибуток від інновацій може фінансувати нові проекти, що становить основу інвестиційної функції інновацій.

Планування та координація нових продуктів і ринків здійснюється через операційний бюджет та сегментарну фінансову звітність.

Ключові показники для оцінки гнучкості інновацій:

1. Оцінка характеристик нових продуктів порівняно з конкурентами.
2. Зворотний зв'язок щодо задоволення споживачів новими властивостями продуктів.
3. Кількість нових продуктів, виведених на ринок.
4. Час, необхідний для запуску нового продукту.
5. Кількість нових ринків збуту.

При складанні бюджету витрат рекомендується застосовувати метод ABC (Activity-Based Costing).

Таблиця 2.4

Фактори, що впливають на розвиток інноваційного процесу

Група факторів	Перешкоджають інноваціям	Сприяють інноваціям
Економічні/технологічні	Недостатність фінансування, слабка матеріально-технічна база, відсутність резервних потужностей, домінування поточного виробництва	Наявність фінансового та матеріально-технічного резерву, прогресивні технології, ефективна інфраструктура
Політичні/правові	Обмеження з боку податкового, антимонопольного, патентного законодавства	Державна підтримка, податкові пільги, стимулювання інновацій
Соціально-психологічні/культурні	Опір змінам, страх невдач, зміна статусу працівників	Моральне заохочення, самореалізація, психологічний комфорт колективу
Організаційно-управлінські	Централізація, авторитарний стиль, вертикальні потоки інформації, замкнутість	Гнучка оргструктура, демократичний стиль управління, горизонтальні потоки інформації, децентралізація, цільові робочі групи

Життєвий цикл систем змушує керівника аналізувати господарську діяльність як з точки зору поточного стану, так і перспектив розвитку. Аналіз інновацій конкретного продукту дозволяє визначити стадії життєвого циклу інновації, перспективний період, етап спаду та ліквідації. Тому необхідна систематична робота з прогнозування впровадження та супроводу інновацій.

Життєвий цикл систем починається з прийняття інвестиційних рішень. Пошук надійних джерел фінансування інвестиційних проектів, що реалізуються для оновлення основних фондів і поповнення оборотних коштів, є економічною основою створення високоефективного та конкурентоспроможного виробництва. Це дозволяє зберегти найцінніші елементи науково-технічного потенціалу.

Підприємство аналізує різні джерела фінансування перед прийняттям рішення про їх використання або комбінацію. Важливим є аналіз особливостей кожного джерела, обмежень та вартості інвестиційних ресурсів.

Методи, що використовуються в інвестиційному аналізі:

- Дисконтування;
- Компаундинг;
- Розрахунок внутрішньої норми рентабельності (IRR) [53].

Ці методи враховують вплив часу, відсоткових ставок, інфляції та ризику на фінансові результати.

- Компаундинг дозволяє визначити, як зросте базова сума капіталу при щорічному прирості доходу.
- Дисконтування – це зворотний процес, який приводить майбутні доходи до теперішньої вартості (PV).

Чиста приведена вартість (NPV) проекту – різниця між сумарною теперішньою вартістю майбутніх грошових потоків і початковими інвестиційними витратами. IRR – ставка дисконтування, при якій NPV дорівнює нулю.

Порівняльний аналіз джерел фінансування інвестиційного проекту

Джерела: власні кошти, банківський кредит або лізинг. Критерієм для аналізу є дисконтована сума грошових потоків з урахуванням податку на прибуток.

Таблиця 2.5

Основні показники, що характеризують витрати джерел фінансування капітальних вкладень

Розрахунковий показник	Власні кошти	Кредит	Лізинг
Економія податку на прибуток	$(A+ПМ) \times ПП$	$(A+ПМ+П) \times ПП$	$(ЛП+Аванс+ПМ+A) \times ПП$
Податок на майно	Середньорічна вартість \times ставка	Середньорічна вартість \times ставка	При обліку на балансі лізингоотримувача: середньорічна вартість \times ставка
Грошові потоки (ГП)	-Інвестиції + Економія + ПДВ відшк. - ПМ - БМР _{пдв}	-Інвестиції - БМР _{пдв} - % кредиту + Економія + ПДВ відшк.	-Лізингові платежі - ПДВ + Економія - БМР _{пдв} + ПДВ відшк.
Дисконтовані грошові потоки	$ГП \times 1/(1+r/12)^n$	$ГП \times 1/(1+r/12)^n$	$ГП \times 1/(1+r/12)^n$

Умовні позначення:

- ЛП – лізинговий платіж без ПДВ;
- Ав – авансовий платіж за договором лізингу;
- ПМ – податок на майно;
- А – амортизаційні відрахування;
- ПП – ставка податку на прибуток;
- П – проценти за кредитом;
- Е – економія податку на прибуток;
- ПДВ – податок на додану вартість;
- ПДВ відшк. – відшкодований податок;
- БМР – вартість будівельно-монтажних робіт без ПДВ;
- ПВ – продажна вартість об'єкта;
- r – ставка дисконтування;
- n – кількість місяців/років.

При лізинговій схемі податок на майно сплачується, якщо об'єкт обліковується на балансі лізингоотримувача. Базою для обчислення є залишкова вартість об'єкта. Податок сплачується щокварталу. Розрахунок ПДВ передбачає щомісячне відшкодування від суми нарахованого ПДВ у лізингових платежах. Платежі за кредитом виплачуються відповідно до графіку.

Урахування особливостей формування фінансової (бухгалтерської) звітності на різних стадіях життєвого циклу підприємства, зокрема цільової, інноваційної та інвестиційної, дозволяє підвищити аналітичну цінність звітності, що позитивно впливає на якість прийнятих управлінських рішень.

2.2. Облікова політика у системі фінансової звітності будівельного підприємства

В умовах глобальних економічних трансформацій та періодичних кризових явищ головною метою діяльності суб'єктів господарювання, зокрема підприємств будівельної галузі, є забезпечення ефективного використання

ресурсів, зниження собівартості виконуваних робіт та досягнення максимальної рентабельності. Водночас важливим завданням є формування достовірної, повної та своєчасної фінансової звітності, яка відображає реальний фінансово-майновий стан підприємства і слугує основою для прийняття управлінських та інвестиційних рішень [1, с. 98].

Одним із ключових елементів системи бухгалтерського обліку є облікова політика підприємства, яка становить органічну складову процесу підготовки фінансової звітності. Вона формується кожним підприємством самостійно з урахуванням вимог чинного законодавства, особливостей господарської діяльності, масштабів виробництва, підприємствано-правової форми та специфіки будівельних процесів. Основною метою облікової політики є забезпечення користувачів достовірною інформацією про результати діяльності, фінансові потоки та стан активів підприємства [1, с. 98].

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [27], облікова політика визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що застосовуються підприємством при складанні та поданні фінансової звітності. Попри лаконічність законодавчого визначення, його зміст є фундаментальним для формування фінансової моделі діяльності підприємства. Саме від узгодженості принципів і методів обліку залежить прозорість фінансових результатів, достовірність оцінки виробничих витрат та ефективність управлінських рішень у сфері будівництва.

У пункті 1.2 «Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства» Міністерства фінансів України зазначається, що підприємство визначає власну облікову політику на підставі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, узгоджуючи її з власниками або уповноваженими органами управління. Розпорядчий документ про облікову політику повинен містити перелік принципів, методів і процедур, що використовуються при веденні обліку, складанні фінансової звітності, а також методи розподілу витрат між звітними періодами. Недоцільно включати до

такого документа положення, які мають єдиний регламентований варіант застосування.

Для будівельних підприємств розроблення облікової політики має особливе значення, адже від правильності відображення витрат на виконання будівельно-монтажних робіт, оцінки незавершеного виробництва, амортизації техніки та розподілу накладних витрат залежить об'єктивність фінансових результатів і розмір оподаткованого прибутку. Таким чином, облікова політика є не лише інструментом бухгалтерського обліку, а й важливим елементом фінансового контролю та управління.

Відповідно до статті 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» підприємство самостійно обирає та затверджує облікову політику, а отже, її ефективність безпосередньо залежить від компетентності керівництва та бухгалтерської служби [27]. У практиці вітчизняних підприємств цей процес реалізується через наказ про облікову політику, який набуває статусу внутрішнього нормативного документа.

У контексті міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) поняття «облікова політика» трактується аналогічно – як сукупність принципів, методів та процедур, обраних підприємством для ведення обліку і складання звітності. Це забезпечує порівнюваність показників, прозорість фінансової інформації та узгодженість звітних даних для управлінських цілей.

У науковій літературі немає єдності щодо тлумачення терміна «облікова політика». Частина авторів визначає її як систему способів ведення обліку, інші – як сукупність принципів та правил бухгалтерського відображення господарських процесів. Так, Л. Пантелійчук пропонує розглядати облікову політику як «сукупність облікових принципів, методів, процедур і заходів, спрямованих на забезпечення якісного, безперервного руху облікової інформації від первинного спостереження до складання фінансової звітності» [22, с. 7].

Узагальнюючи різні підходи, можна стверджувати, що облікова політика будівельного підприємства – це цілісна система підприємстваних та

методичних рішень, що регламентують порядок ведення бухгалтерського обліку, формування витрат, оцінку активів і зобов'язань, а також складання фінансової звітності відповідно до вимог національних стандартів та міжнародних норм. Її ефективна реалізація сприяє формуванню достовірної інформаційної бази для фінансового аналізу, внутрішнього контролю та стратегічного планування розвитку підприємства.

Облікова система підприємства є складним механізмом збору, обробки та узагальнення інформації про його фінансово-майновий стан. Саме завдяки системі бухгалтерського обліку внутрішні та зовнішні користувачі отримують достовірну інформацію про результати діяльності суб'єкта господарювання, зокрема про реальний стан активів, зобов'язань і фінансових потоків [2, с. 12]. Для будівельних підприємств така інформація має особливу вагу, оскільки вони функціонують у середовищі високої матеріалоємності та значних коливань у вартості ресурсів.

У цьому контексті облікова політика виступає як методологічна основа ведення бухгалтерського обліку. Вона відображає обрані підприємством методи, принципи та процедури узагальнення облікових даних, спрямовані на забезпечення достовірності фінансової звітності та формування якісної управлінської інформації [12, с. 20]. Для будівельного підприємства це означає встановлення чітких підходів до оцінки незавершеного виробництва, нарахування амортизації будівельної техніки, визнання витрат і доходів за договорами підряду тощо.

Разом з тим, науковці слушно зауважують, що облікова політика охоплює не лише методику ведення бухгалтерського обліку, а й підприємствані аспекти його функціонування – побудову системи облікових реєстрів, документообігу, контролю та відповідальності персоналу [21, с. 20]. При її формуванні доцільно враховувати лише ті питання, за якими чинне законодавство передбачає альтернативні варіанти обліку, оскільки норми, що визначені однозначно, не потребують дублювання у внутрішніх регламентах [35, с. 36].

Розширене розуміння сутності облікової політики полягає в тому, що вона має бути не лише інструментом бухгалтерського відображення господарських процесів, а й засобом активного управління підприємством. Як зазначається в економічній літературі, правильно сформована облікова політика сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, запровадженню сучасних управлінських технологій та інноваційних підходів до організації будівельного виробництва [34].

У науковій теорії та практиці розрізняють два аспекти розуміння облікової політики. Перший – державний, який охоплює регламентування загальних принципів бухгалтерського обліку, структури фінансової звітності, критеріїв визнання активів, зобов'язань, доходів і витрат. Ці положення встановлюються законами, положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та іншими нормативними актами. Другий аспект – внутрішньогосподарський, який стосується власне політики конкретного підприємства і визначає методи, процедури та підходи, застосовані у його практичній діяльності [14, с. 24].

Дослідження показують, що українська наукова школа бухгалтерського обліку схильна до ширшого тлумачення облікової політики, ніж це передбачено міжнародними стандартами. Якщо МСФЗ розглядає її лише на рівні суб'єкта господарювання, то вітчизняна практика визнає також її роль як інструмента державного регулювання бухгалтерського обліку. У Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку №1 «Розкриття облікової політики» зазначається, що керівництво підприємства повинно обирати й застосовувати облікову політику так, щоб фінансова звітність відповідала вимогам кожного відповідного міжнародного стандарту та тлумачень Комітету з інтерпретацій [29, с. 72]. Таким чином, суб'єктом облікової політики виступає керівництво підприємства, а її об'єктом – система бухгалтерського обліку.

Облікова політика, по суті, є сукупністю способів ведення бухгалтерського обліку, обраних підприємством у межах наданих

нормативною базою можливостей. Наприклад, для обліку запасів підприємство може застосовувати метод ФІФО, середньозваженої собівартості або ідентифікованої вартості окремої одиниці запасів. У разі відсутності регламентованих методів обліку окремих господарських операцій підприємство має право розробити власні підходи, зафіксувавши їх у наказі про облікову політику.

Незважаючи на розвинену нормативну базу, питання формування облікової політики в Україні залишаються недостатньо врегульованими. З метою впорядкування практики доцільно розробити окремий нормативний акт – НП(С)БО «Облікова політика», який визначав би порядок її формування, затвердження та розкриття у фінансовій звітності [29; 36]. Така стандартизація сприяла б підвищенню єдності в підходах до ведення обліку та одночасно залишала б підприємствам право вибору серед дозволених методів, форм і елементів облікової системи [31; 32].

Ефективність реалізації облікової політики значною мірою залежить від її документального оформлення. Наказ (положення) про облікову політику має зафіксувати всі обрані методи оцінки активів, порядок формування витрат і доходів, процедури розподілу накладних витрат між об'єктами будівництва, а також правила аналітичного обліку за підрозділами. Така документація забезпечує єдність підходів у межах усіх структурних одиниць підприємства та слугує гарантією стабільності облікової системи.

Таблиця 2.6

Облікова політика підприємства і елементи, що вона забезпечує

№	Напрямок забезпечення	Зміст вимоги до бухгалтерського обліку
1	Повнота відображення	Забезпечення повного відображення в бухгалтерському обліку всіх фактів господарської діяльності.
2	Відображення за економічним змістом	Відображення фактів господарської діяльності виходячи не лише з їх правової форми, а й з економічного змісту фактів і умов господарювання.
3	Тотожність даних	Забезпечення тотожності даних аналітичного обліку

№	Напрямок забезпечення	Зміст вимоги до бухгалтерського обліку
	обліку	оборотам і залишкам за відповідними рахунками синтетичного обліку на перше число кожного місяця, а також показників бухгалтерської звітності – даним синтетичного та аналітичного обліку.
4	Раціональність ведення обліку	Раціональне й економне ведення бухгалтерського обліку виходячи з умов господарської діяльності та величини підприємства.

Нормальне функціонування будівельного підприємства неможливе без чіткої організації його внутрішніх процесів, одним із ключових елементів яких є система бухгалтерського обліку. Саме вона забезпечує впорядкованість фінансово-господарської діяльності, достовірність інформаційних потоків і контроль за використанням ресурсів.

Вплив облікової політики на результати діяльності підприємства є настільки суттєвим, що її затвердження належить до компетенції керівника. Значення цього впливу пояснюється тим, що підприємство має право самостійно обирати окремі елементи облікової політики відповідно до норм чинного законодавства та особливостей своєї діяльності.

Правильне визначення облікової політики є критично важливим для забезпечення стабільності фінансової звітності та достовірності аналітичних показників. При цьому слід урахувати низку чинників, які істотно впливають на процес її формування, зокрема:

- організаційно-правову форму суб'єкта господарювання (наприклад, товариство з обмеженою відповідальністю);
- галузеву специфіку діяльності, адже будівництво характеризується тривалим виробничим циклом, використанням підрядних робіт, сезонністю та значною матеріалоемністю;
- масштаби виробництва, організаційну структуру і чисельність працівників;

- податковий режим, у межах якого здійснюється діяльність підприємства;
- ступінь економічної самостійності в умовах конкурентного ринку, зокрема щодо формування цін і вибору контрагентів;
- фінансово-господарську стратегію, яка визначає довгострокові пріоритети, напрями інвестицій і підходи до реалізації будівельних проєктів;
- рівень технічної оснащеності бухгалтерської служби (наявність сучасних програмних засобів, автоматизованих систем обліку, електронного документообігу);
- ефективність інформаційного забезпечення управлінських рішень;
- кваліфікацію бухгалтерських кадрів і рівень управлінської культури;
- систему матеріального стимулювання та відповідальності за результати діяльності.

Під час формування облікової політики будівельного підприємства необхідно дотримуватися низки методологічних принципів:

- майнова відокремленість, тобто розмежування активів і зобов'язань підприємства від активів і зобов'язань його засновників чи інших суб'єктів господарювання;
- безперервність діяльності, що передбачає здатність підприємства продовжувати роботу у передбачуваному майбутньому;
- послідовність застосування, яка гарантує стабільність облікових методів упродовж кількох звітних періодів;
- тимчасова визначеність фактів господарської діяльності, відповідно до якої доходи й витрати визнаються у тому періоді, коли вони виникають, незалежно від часу оплати;
- вибір одного з альтернативних методів, дозволених стандартами бухгалтерського обліку;
- узгодженість методів, що означає застосування єдиного підходу до обліку однотипних господарських операцій;

- затвердження облікової політики керівником підприємства, що надає їй статус внутрішнього нормативного документа, обов'язкового для виконання всіма структурними підрозділами.

У практичній діяльності будівельних підприємств облікова політика формується з урахуванням галузевих особливостей – тривалого операційного циклу, етапності виконання будівельно-монтажних робіт, використання різних форм договірних відносин (генпідряд, субпідряд), специфіки обліку незавершеного будівництва тощо.

Таким чином, облікова політика будівельного підприємства є системою прийомів і методів ведення бухгалтерського обліку, що забезпечують достовірне відображення господарських процесів: від первинного спостереження і вартісного виміру до узагальнення результатів у фінансовій звітності. Вона включає такі ключові елементи:

- визначення тривалості операційного циклу;
- критерії віднесення необоротних матеріальних активів до малоцінних або основних засобів;
- методи амортизації основних і нематеріальних активів;
- порядок проведення переоцінки активів;
- методи списання виробничих запасів;
- порядок створення резервів (сумнівних боргів, майбутніх витрат тощо);
- принципи визнання доходів від наданих послуг чи виконаних робіт;
- склад і структуру статей калькулювання собівартості будівельно-монтажних робіт.

Отже, облікова політика є не лише інструментом бухгалтерського регулювання, а й важливою складовою управлінської системи будівельного підприємства. Вона забезпечує оптимальне поєднання державного контролю та господарської самостійності, впливаючи на якість управлінських рішень, фінансову стійкість і ефективність діяльності суб'єкта господарювання.

2.3. Вплив цифровізації на підготовку фінансової звітності

Цифровізація справляє прямий вплив на технологію, структуру та порядок подання бухгалтерської (фінансової) звітності. Інтенсивний розвиток комп'ютерних технологій зумовив удосконалення технічних засобів і комунікаційних платформ, що, у свою чергу, забезпечило оперативний обмін інформацією, яка використовується під час підготовки звітних даних.

Активне впровадження локальних мереж, інтернет-комунікацій, електронної пошти та хмарних сервісів суттєво підвищило швидкість опрацювання інформації, а відтак – збільшило її обсяг. Зростання інформаційних масивів дає можливість підприємствам поглиблено деталізувати показники, що відображаються у фінансовій звітності, але водночас актуалізує проблему якості їх опрацювання. Її вирішення стає можливим завдяки створенню сучасних програмних продуктів для роботи з великими даними та забезпеченню їх взаємодії між собою, особливо коли такі системи застосовуються в різних сферах діяльності підприємства [3].

Унаслідок розвитку цифрової економіки вхідна бухгалтерська інформація дедалі частіше проходить цифрову обробку, тоді як ведення обліку та формування звітності здійснюється із застосуванням автоматизованих систем. Це зумовлює необхідність постійного оновлення та розвитку програмних комплексів відповідно до змін у регуляторному середовищі та трансформацій, що відбуваються в економіці.

В таких умовах особливої ваги набуває проблема взаємодії фахівців з бухгалтерського обліку та розробників програмного забезпечення під час створення інформаційних систем для облікових цілей. Крім того, цифровізація відкрила можливість застосування спеціалізованих комп'ютерних інструментів для реалізації складних методик, що використовуються у фінансовій звітності, зокрема оцінки справедливої вартості, визначення резервів, тестування на знецінення активів тощо.

Разом з тим цифрова економіка сприяла появі нових об'єктів обліку, що використовуються у господарській діяльності. Одним із таких об'єктів є криптовалюта – цифровий засіб розрахунків. Поява нових активів формує для підприємств проблему їх відображення в бухгалтерському обліку та звітності, оскільки на сьогодні відсутні усталені підходи до їх класифікації та оцінки в умовах недостатньої наукової та методичної опрацьованості [8].

Цифрові трансформації впливають і на облік традиційних об'єктів, які широко застосовуються в діяльності підприємств. Зокрема, з поширенням процесів комп'ютеризації зростає значущість нематеріальних активів (таких як бази даних), що потребує детальнішого опрацювання питань їх оцінки та відображення у звітності. Сучасні технічні засоби забезпечують можливість подання бухгалтерської звітності не лише на паперових носіях, але й в електронному форматі, що є не просто трансформацією форми подання, а інструментом розширення інформаційного наповнення.

Це проявляється, зокрема, у впровадженні XBRL-звітності – спеціалізованого цифрового формату, який містить структурований набір фактів про фінансово-господарську діяльність підприємства та додаткову інформацію, необхідну для їх інтерпретації. XBRL стає самостійним джерелом даних про результати діяльності підприємства, суттєво підвищуючи інформативність звітності [33].

Цифровізація, охоплюючи всі етапи формування та використання бухгалтерської звітності, порушує питання впливу технологічних змін на її якісні характеристики. Низка якісних параметрів зростає саме завдяки технічним можливостям опрацювання інформації. Так, автоматизація зменшує трудомісткість обробки великих обсягів даних, що сприяє підвищенню повноти фінансової звітності. Використання автоматизованих алгоритмів забезпечує зростання рівня точності, перевірюваності та своєчасності подання звітних показників.

За останні десятиліття цифрова революція спричинила широке поширення використання великих даних (Big Data) [33], що стало однією з

ключових тенденцій сучасності, при цьому одним із популярних гасел є вислів «дані – нова нафта». Значна частина світових даних була створена після 2010 року, і загалом великі дані надають організаціям, державним установам та окремим особам можливість розробляти рішення для актуальних і перспективних проблем. Це сприяло активному впровадженню Big Data в діяльність корпорацій [8], зокрема у сферах маркетингу, планування, бюджетування, прогнозування продажів та операційної діяльності, де великі дані використовуються для точного прогнозування, визначення проблем і формування рішень, підтримки створення цінності та розвитку бухгалтерського обліку [33]. Незважаючи на певні ризики, очікується, що вплив Big Data на практику бухгалтерського обліку в сучасності та майбутньому буде позитивним [6].

До того ж розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) забезпечив легкий доступ до великих масивів даних і появу нових типів даних, таких як контент у режимі реального часу та аналітика великих даних (Big Data Analytics, BDA), що сприяє вирішенню проблем, які виникають між користувачами та розробниками систем фінансової звітності та обліку [6]. У літературі BDA визначається як наука та технологія, що вивчає, узагальнює та формулює висновки на основі обробки даних. За визначенням BDA передбачає процес збору, організації та аналізу великих даних з метою виявлення знань, закономірностей і інтелектуальної інформації, а також супутньої великої інформаційної бази.

Фінансовий облік розглядається як інформаційна система, яка фіксує, зберігає, відтворює, узагальнює, аналізує та представляє фінансові та економічні операції й події. Отже, можна стверджувати, що інформаційна система бухгалтерського обліку (AIS), доповнена аналітикою великих даних, здатна забезпечувати ефективне управління організацією.

У бухгалтерському обліку, який документує діяльність підприємства та її результати, ERP-системи використовуються для збору великого обсягу даних, що надає ширший контекст для управлінських рішень, ніж просто

фінансові операції. Дані підприємства повинні бути постійно доступними для аналізу та добування знань, що дозволяє покращувати документообіг, готувати звіти для регуляторів і контролювати внутрішні процеси [8, 9].

У бухгалтерській сфері спостерігається швидка трансформація, яка відповідає тенденціям економіки та орієнтована на ринок, керований даними, де пріоритет надається точності та аналітичним навичкам. До елементів великих даних належать:

1. Зображення та відеодані – відеозаписи продуктивності працівників протягом певного періоду, записи запасів для аналізу продуктивності та виявлення «вузьких місць», відеоінтерв'ю для оцінки змісту, емоцій та отримання невербальної інформації про огляд діяльності та ризику компанії. Невербальна інформація часто має більшу значущість, оскільки відображає наміри керівництва.
2. Аудіодані – аналіз аудіозаписів використовується для досягнення квартальних результатів, таких як конференц-дзвінки, зустрічі акціонерів та правління, дзвінки клієнтів і внутрішні телефонні розмови працівників.
3. Текстові дані – охоплюють веб-сторінки, Facebook, Twitter, які використовуються для підтримки маркетингу, виявлення дефектів продукції, прогнозування обсягів продажів і оцінки ефективності бізнесу.

Загалом підприємства поєднують різні формати великих даних – відео, зображення, аудіо та текст – з традиційними фінансовими даними для покращення облікових записів, підвищення якості фінансової інформації, прозорості, раціоналізації процесу прийняття рішень та задоволення потреб зацікавлених сторін.

Аналітика великих даних також застосовується для аналізу позабюджетних елементів, таких як база клієнтів, якість продукції та репутація компанії. Вона дозволяє відображати ці елементи у фінансовій звітності через алгоритми добування релевантної інформації. Великі дані відіграють важливу

роль у розвитку фінансової звітності та стандартів GAAP, зокрема через використання XBRL (Extensible Markup Language, XML), який автоматично обробляє дані та перетворює їх для створення критично важливої інформації. Звіти у форматі XBRL є покращеною версією традиційних фінансових звітів, скорочують час обробки даних, готують електронні звіти, підвищують аналітичну цінність фінансової інформації, забезпечують багатомовність і сприяють високому рівню розкриття інформації фінансовими установами для інвесторів [33].

Аналітика великих даних надає великим компаніям можливість отримувати звіти у реальному часі, а для малих підприємств передбачені спеціальні сервіси, такі як хмарне бухгалтерське програмне забезпечення Херо, що дозволяє використовувати переваги великих даних. Технології баз даних дозволяють обробляти мільярди записів та отримувати результати за частки секунди. Аналітика великих даних значно підвищує якість фінансової інформації, її повноту та точність бухгалтерських записів, оцінку активів, прозорість, справедливу вартість, стандартизацію та ефективність обліку [5].

Аналітика великих даних використовує методи добування знань із сховищ даних або великих наборів даних для підтримки процесів прийняття рішень. Це дозволяє розробляти прогностичні моделі для оцінки потенційних можливостей і загроз, а також оптимізувати бізнес-процеси [3]. Вона дає змогу відстежувати причинно-наслідкові та кореляційні процеси в режимі реального часу, змінюючи підходи до фінансового обліку та звітності, що раніше ґрунтувалися на періодичних структурованих даних та послідовних зведених звітах [4]. Великі дані можуть суттєво впливати на розвиток фінансової звітності та загальних принципів бухгалтерського обліку, особливо у питаннях обліку позабалансових активів і оцінки за справедливою вартістю [17].

Дослідження показують, що бухгалтери в епоху великих даних повинні ідентифікувати інформаційні та контрольні потреби внутрішніх і зовнішніх користувачів та брати активну участь у управлінні інформацією великих даних [18]. Більшість компаній усвідомлюють цінність великих даних, але часто не

до кінця розуміють їх практичне застосування, що стимулює постачальників рішень BDA розробляти індивідуальні рішення для конкретних підприємств.

За останні 20 років процес корпоративної звітності динамічно змінився через зростання потреб зацікавлених сторін у фінансовій та нефінансовій інформації. Нефінансова інформація трансформується з урахуванням нових вимог, тоді як фінансова інформація залишається центральною для кредиторів, інвесторів та податкових органів. Фінансовий стан корпорацій відображається разом із результатами діяльності, змінами власного капіталу та грошовими потоками за певний період. Підготовка звітності здійснюється на основі принципів бухгалтерського обліку та стандартів фінансової звітності, що забезпечує порівнянність між періодами та організаціями [17].

Інформаційна система бухгалтерського обліку (AIS) використовується для підготовки, контролю та моніторингу економічних операцій організації, сприяючи ефективному прийняттю рішень.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА НАПРЯМКИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЇЇ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ

3.1. Проблеми фальсифікації бухгалтерської фінансової звітності

У сучасних економічних умовах одним із поширених способів легалізації незаконно отриманих доходів визнається фальсифікація бухгалтерської (фінансової) звітності. Результати емпіричних досліджень свідчать про наявність закономірності: фінансові ресурси інвестуються на підставі управлінських рішень, сформованих з урахуванням наданої інформації. Нині найбільш повні дані про діяльність суб'єкта господарювання подаються у його фінансовій звітності, основною метою якої є забезпечення користувачів достовірною та корисною інформацією щодо стану та результатів діяльності підприємства.

Однак фінансова звітність не є абсолютно досконалою. Надання показників, які істотно відхиляються від прогнозів аналітиків, може призвести до зниження ринкової капіталізації підприємства. З огляду на це питання достовірності звітності є важливим як для окремих суб'єктів господарювання, так і для національної економіки загалом. Публікація «покращених» порівняно з аналітичними прогнозами даних може спричинити підвищення ринкової вартості акцій, зменшення вартості позикового капіталу та інші позитивні фінансові наслідки. Проте якщо такі покращення досягнуто штучним шляхом шляхом фальсифікації показників, виявлення цього факту неминуче спричинить суттєві негативні наслідки для підприємства.

Наявність у звітності викривлених відомостей про активи та зобов'язання суб'єкта господарювання означає, що вони автоматично втрачають значущість для прийняття рішень користувачами. Звідси випливає, що фінансова звітність за своїм змістом повинна відображати правдиву, достовірну та неупереджену інформацію про діяльність підприємства за звітний період.

Постає питання: що слід розуміти під достовірною фінансовою звітністю? Відповідно до ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та

фінансову звітність в Україні», фінансова звітність повинна забезпечувати «правдиве та неупереджене представлення фінансового стану, результатів діяльності та руху грошових коштів підприємства» [27]. Достовірною визнається звітність, складена відповідно до вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або МСФЗ, залежно від категорії підприємства.

Одночасно фінансова звітність має відображати як поточний фінансовий стан підприємства, так і результати його діяльності за звітний період. За формування звітності несе відповідальність головний бухгалтер або інша уповноважена особа, визначена керівником підприємства. Фахівець з обліку не повинен допускати викривлення інформації у звітності, однак у процесі ведення обліку можливе виникнення помилок, спричинених неправильним відображенням господарських операцій у регістрах бухгалтерського обліку чи під час складання звітності.

Разом із тим, викривлення показників може виникати не лише внаслідок помилок, але й у результаті навмисної фальсифікації даних. У разі порушення головним бухгалтером або іншою відповідальною особою своїх обов'язків вони можуть бути притягнуті до відповідальності згідно з нормами трудового, адміністративного та кримінального законодавства України. Зокрема, відповідальність передбачена:

- Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст. 164² – за порушення порядку ведення бухгалтерського обліку);
- Кримінальним кодексом України (ст. 366 – службове підроблення; ст. 367 – службова недбалість);
- КЗпП України – у частині дисциплінарної відповідальності працівників.

У табл. 3.1 відображено основні види відповідальності за порушення вимог щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Таблиця 3.1

Основні види відповідальності за порушення вимог щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності

Вид відповідальності	Сутність порушення	Можливі санкції	Нормативно-правова база
Дисциплінарна	Порушення трудових обов'язків, неналежне виконання функцій, недотримання вимог внутрішніх регламентів	• Зауваження• Догана• Звільнення за одноразове грубе порушення	Ст. 147–149, п. 1 ч. 1 ст. 41 КЗпП України
Матеріальна	Завдання підприємству збитків унаслідок дій або бездіяльності бухгалтера	• Відшкодування прямих збитків• Повна матеріальна відповідальність у передбачених законом випадках	Ст. 130–134 КЗпП України; ст. 1166 ЦК України
Адміністративна	Порушення ведення бухгалтерського обліку, складання чи подання фінансової звітності	• Штраф 8–15 НМДГ (повторно: 10–20 НМДГ)• Дискваліфікація до 3 років	Ст. 164 ² , 166 ⁶ КУпАП
Цивільно-правова	Заподіяння шкоди підприємству або іншим особам у результаті неправомірних дій або недбалості бухгалтера	• Відшкодування шкоди в повному обсязі	Ст. 1166 ЦК України
Кримінальна	Фальсифікація документів, службове підроблення, недбалість, що спричинила істотну шкоду	• Штрафи• Обмеження волі• Позбавлення волі до 3–5 років• Позбавлення права обіймати посади	Ст. 366, 367 КК України

У межах трудових правовідносин повна матеріальна відповідальність головного бухгалтера може бути встановлена лише за умови, що така відповідальність прямо передбачена у трудовому договорі (контракті). Якщо ж у договорі не зазначено, що головний бухгалтер несе повну матеріальну відповідальність у разі заподіяння підприємству шкоди, то відшкодування може бути покладене на нього лише в межах середнього місячного заробітку, відповідно до ст. 132–133 Кодексу законів про працю України.

Адміністративна відповідальність за порушення порядку ведення бухгалтерського обліку або подання неправдивих даних у фінансовій звітності

встановлена ст. 164² Кодексу України про адміністративні правопорушення. Якщо викривлення обліку призвело до заниження податкових зобов'язань у значних розмірах, то до винної особи може бути застосовано кримінальну відповідальність згідно зі ст. 212 Кримінального кодексу України. Санкції передбачають штрафи, обмеження або позбавлення волі, а також позбавлення права обіймати певні посади.

Головний бухгалтер може бути притягнений до кримінальної відповідальності також за ст. 366 КК України (службове підроблення), ст. 367 (службова недбалість), ст. 219 (доведення до банкрутства), якщо його дії чи бездіяльність спричинили тяжкі наслідки для підприємства або держави. Відповідні норми застосовуються у випадках, коли внаслідок викривлення інформації бухгалтерського обліку підприємство фактично визнається таким, що ухилилося від сплати податків чи обов'язкових платежів.

Санкції посилюються у випадку, якщо буде доведено, що правопорушення вчинене групою осіб за попередньою змовою або якщо ухилення від сплати податків здійснене в особливо великих розмірах.

Варто враховувати, що відповідальність за організацію та належний стан бухгалтерського обліку, відповідно до ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», несе керівник підприємства [27]. Недостатня організація облікового процесу, неналежний контроль або протиправні вказівки бухгалтеру можуть стати підставою для притягнення саме керівника, а не головного бухгалтера, до адміністративної чи кримінальної відповідальності.

У випадку, коли помилки у веденні обліку є наслідком дій бухгалтера та керівника одночасно, може наставати солідарна відповідальність за правові наслідки таких порушень. Разом із тим, позиція судової практики дозволяє дійти висновку, що за наслідки незаконних дій відповідатиме керівник, якщо буде доведено, що бухгалтер здійснював їх під тиском або за письмовим наказом керівника.

Викривлення фінансової звітності може мати дві основні форми:

1. Умисне викривлення (фальсифікація), спрямоване на введення користувачів в оману та досягнення корисливої мети.
2. Неумисне викривлення, що є результатом арифметичних, логічних, методологічних помилок або недбалості облікового персоналу.

Фальсифікація фінансової звітності є одним із найбільш поширених різновидів корпоративного шахрайства. За результатами досліджень, близько чверті підприємств, у яких виявлено факти недобросовісних дій, подавали підроблену звітність. Від цього страждають як власники бізнесу, коли зловживання здійснюються співробітниками або контрагентами, так і зовнішні користувачі – інвестори, кредитори, регулятори, які ґрунтують свої рішення на недостовірних даних.

Таким чином, фальсифікація бухгалтерської (фінансової) звітності створює можливість приховування реального фінансового стану підприємства з метою впливу на рішення інвесторів, банківських установ, державних органів. Незважаючи на велику кількість схем викривлення звітності, більшість із них спрямовані на завищення доходів, активів та фінансових результатів.

Такі дії суттєво впливають на економічну безпеку, порушують довіру інвесторів і кредиторів, формують ризики для ринкової економіки. У багатьох країнах світу проблема фальсифікації звітності є однією з ключових загроз фінансовій стабільності, особливо у державах із швидким економічним зростанням.

Підвищений ризик поширення цього явища визначає потребу у підвищенні прозорості, уніфікації підходів до розкриття інформації та розширенні складу даних, що подаються у фінансовій звітності. Виявлення фальсифікацій перебуває в центрі уваги інвесторів, кредиторів, регуляторів та наукової спільноти. Це складне завдання, яке не завжди можуть ефективно вирішити традиційні методи внутрішнього контролю та аудиту.

Саме тому дослідники та практики все більше зосереджуються на розробці інструментів виявлення, попередження та протидії фінансовим шахрайствам, зокрема через застосування аналітичних, економіко-математичних та ІТ-методів.

У працях зарубіжних економістів розглядаються сутність та основні способи фальсифікації фінансової звітності, а також методи її виявлення та запобігання. Дослідники акцентують увагу на тому, що маніпулювання показниками звітності найчастіше пов'язане з перекрученням статей балансу та звіту про фінансові результати, що у кінцевому підсумку впливає на користувачів фінансової інформації та може призвести до прийняття економічно необґрунтованих рішень [58].

Суттєвим аспектом аналізу достовірності звітних даних є оцінка «реальності балансу», тобто відповідності відображеної вартості активів і зобов'язань їхній економічній суті та можливості генерувати майбутні вигоди. Саме питання оцінки майна та вплив різних підходів на формування фінансових показників широко представлені у сучасних наукових дослідженнях.

Для виявлення ознак перекручення звітності вченими розроблено низку універсальних фінансових індикаторів, що дозволяють визначити відхилення у структурі активів, фінансових результатах та потоках грошових коштів. До найбільш поширених методів аналізу належать вертикальний та горизонтальний аналіз, а також аналіз коефіцієнтів ліквідності, платоспроможності, ділової активності тощо.

Одним з ефективних інструментів виявлення фальсифікації є аудит фінансової звітності, ключова мета якого полягає у запобіганні, своєчасному виявленні та документуванні фактів маніпулювання обліковими даними.

До основних методів оцінки достовірності фінансової звітності та виявлення викривлень належать:

1. Аналіз взаємозв'язку чистого прибутку та руху грошових коштів

Згідно з концепцією Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), фінансовий результат має корелювати з грошовими потоками від операційної діяльності. У разі суттєвих відхилень між динамікою прибутку та операційних грошових потоків може існувати ризик цілеспрямованих маніпуляцій прибутком (profit management).

Невідповідність цих показників часто свідчить про:

- штучне збільшення доходів;
- перенесення витрат між періодами;
- використання агресивних методів визнання виручки.

2. Модель M-score професора Мессода Бенейша

Модель Benish M-score широко використовується у світовій практиці для оцінки ймовірності фальсифікації звітності, оскільки базується на динаміці кількох індикаторів, що відображають поведінку ключових статей фінансової звітності.

Модель включає низку коефіцієнтів: коефіцієнт динаміки дебіторської заборгованості (DSRI), індекс валової маржі (GMI), індекс якості активів (AQI), індекс зростання виручки (SGI), індекс амортизаційних відрахувань (DEPI) тощо. Значне відхилення коефіцієнтів від середньогалузевих значень може свідчити про потенційні маніпуляції (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Показники, що використовуються в моделі М. Беніша [40]

Назва показника	Формула	Характеристика
Динаміка оборотності дебіторської заборгованості (DSRI – Days Sales in Receivables Index)	$DSRI = (AR^t / S^t) / (AR^{t-1} / S^{t-1})$ AR – дебіторська заборгованість; S – виручка від реалізації; t – звітний рік	Нормативне значення для нефальсифікованої звітності – 1,031 , для фальсифікованої – 1,465 . Відображає стабільність співвідношення між виручкою та дебіторською заборгованістю у двох послідовних періодах.
Динаміка частки маржинального прибутку у виручці (GMI – Gross Margin Index)	$GMI = [(S^{t-1} - COGS^{t-1}) / S^{t-1}] / [(S^t - COGS^t) / S^t]$ COGS – собівартість реалізованої продукції	Середнє значення у добросовісних компаній – 1,014 , у фальсифікованих – 1,193 . Показує, чи зберігається частка валового прибутку у структурі виручки.
Динаміка якості	$AQI = [1 - ((CA^t + PPE^t) /$	Норматив: у нефальсифікованій

Назва показника	Формула	Характеристика
активів (AQI – Asset Quality Index)	$TA^t) / [1 - ((CA^{t-1} + PPE^{t-1}) / TA^{t-1})]CA$ – оборотні активи; PPE – основні засоби; TA – активи	звітності – 1,039 , у фальсифікованій – 1,254 . Характеризує збільшення частки необоротних активів з низькою здатністю генерувати дохід.
Динаміка виручки (SGI – Sales Growth Index)	$SGI = S^t / S^{t-1}$	У компаній, що маніпулюють звітністю, середнє значення – 1,607 . Високий темп зростання може створювати хибні очікування та мотивувати до штучного збільшення показників.
Динаміка амортизаційних нарахувань (DEPI – Depreciation Index)	$DEPI = [(D^{t-1} / (D^{t-1} + PPE^{t-1}))] / [D^t / (D^t + PPE^t)]D$ – амортизація	Середнє значення для добросовісних компаній – 0,018 , для фальсифікованих – 0,031 . Показує зміну норм амортизації: її зменшення може свідчити про завищення прибутку.

Застосування методики M-score дозволяє виявити ймовірні ознаки навмисного завищення доходів, активів або заниження витрат, що є типовими схемами фальсифікації [57].

Вибір методів виявлення фальсифікації залежить від конкретних особливостей господарських операцій та типу викривлень. У більшості випадків доцільним є одночасне застосування кількох методів – аналітичних процедур, оцінки ризиків та аудиторських тестів.

Фальсифікація фінансової звітності є складним економічним і правовим явищем, що вимагає комплексного підходу. Зменшення можливостей для маніпулювання пов'язане з необхідністю:

- удосконалення системи внутрішнього контролю,
- забезпечення прозорості облікових процедур,
- впровадження внутрішнього аудиту (хоча в Україні створення служби внутрішнього аудиту є обов'язковим лише для державного сектору управління),
- посилення державного та громадського контролю,
- дотримання вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та МСФЗ/НП(С)БО.

Удосконалення системи внутрішнього аудиту здатне підвищити якість фінансової інформації, зменшити ризики недостовірності та забезпечити економічну безпеку підприємства.

3.2. Методика аналізу показників фінансової звітності

У сучасних умовах ринкової економіки фінансовий стан підприємства визначає його здатність ефективно виконувати виробничі, інвестиційні та розрахункові функції. Нестабільність фінансового стану будівельних підприємств часто зумовлена високою залежністю від залученого капіталу, низькою ліквідністю, неефективною структурою активів та високим рівнем витратності. Основним завданням управлінської команди є розробка системи заходів, яка забезпечує стабільність фінансів, зниження ризиків та підвищення рентабельності діяльності. З цією метою проведено аналіз фінансового стану ТОВ «Тернопільбуд» за 2023-2024 роки:

1. Горизонтальний аналіз активів (тис. грн), що показує зміну абсолютну та у %

1.1. Необоротні активи

Показник	На початок	На кінець	Зміна, тис. грн	Зміна, %
Нематеріальні активи	0	0	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	961 009	1 049 594	+88 585	+9,2%
Основні засоби	189 819	191 075	+1 256	+0,7%
Інші довгострокові фін. інвестиції	810	810	0	0
Разом необоротні активи	1 151 638	1 241 479	+89 841	+7,8%

1.2. Оборотні активи

Показник	На початок	На кінець	Зміна	Зміна, %
Запаси	105 504	78 814	-26 690	-25,3%
Дебіторська заборгованість за продукцію	201 554	234 531	+32 977	+16,4%
Інша дебіторська заборгованість	1 560	1 504	-56	-3,6%
Грошові кошти	35 181	16 305	-18 876	-53,6%
Витрати майбутніх періодів	9 519	15 724	+6 205	+65,2%
Інші оборотні активи	79 238	117 492	+38 254	+48,3%
Разом оборотні активи	434 313	466 499	+32 186	+7,4%

1.3. Баланс

Показник	На початок	На кінець	Зміна	Зміна,%
Баланс	1 585 951	1 707 978	+122 027	+7,7%

2. Горизонтальний аналіз пасивів (тис. грн)

2.1. Власний капітал

Показник	На початок	На кінець	Зміна	%
Статутний капітал	8 870	8 870	0	0
Додатковий капітал	63 826	64 008	+182	+0,3%
Резервний капітал	2 235	2 235	0	0
Нерозподілений прибуток	69 618	77 111	+7 493	+10,8%
Разом власний капітал	144 549	152 224	+7 675	+5,3%

2.2. Довгострокові зобов'язання

Показник	На початок	На кінець	Зміна	%
Цільове фінансування	1 321 229	1 430 975	+109 746	+8,3%
Разом довгострокові	1 321 229	1 430 975	+109 746	+8,3%

2.3. Поточні зобов'язання

Показник	На початок	На кінець	Зміна	%
Кредиторська заборгованість за товари	75 797	81 786	+5 989	+7,9%
Розрахунки з бюджетом	7 751	1 695	-6 056	-78,1%
Заборгованість зі страхування	1 111	762	-349	-31,4%
Заборгованість з оплати праці	4 819	4 375	-444	-9,2%
Аванси отримані	6 782	14 539	+7 757	+114,4%
Поточні забезпечення	13 829	12 785	-1 044	-7,5%
Інші поточні зобов'язання	9 194	7 947	-1 247	-13,6%
Разом поточні зобов'язання	120 173	124 779	+4 606	+3,8%

3. Вертикальний аналіз активів (%)

Показник	На початок	На кінець
Необоротні активи	72,6%	72,7%
Оборотні активи	27,4%	27,3%

4. Вертикальний аналіз пасивів (%)

Показник	На початок	На кінець
Власний капітал	9,1%	8,9%
Довгострокові зобов'язання	83,3%	83,8%
Поточні зобов'язання	7,6%	7,3%

Результати аналізу показали, що фінансовий стан ТОВ «Тернопільбуд» у 2024 році характеризується помірним зростанням активів (+7,7%), що відбулося переважно за рахунок збільшення обсягу незавершених капітальних інвестицій та розширення портфеля інших оборотних активів. Структура

активів залишається стабільною: частка необоротних активів коливається на рівні 73%, що є типовим для капіталомісткого будівельного сектору.

Динаміка оборотних активів свідчить про скорочення запасів (-25,3%) та грошових коштів (-53,6%), що може вказувати як на активне інвестування, так і на зниження ліквідності. Паралельно відзначається зростання дебіторської заборгованості (+16,4%), що підвищує ризики уповільнення грошових потоків.

У структурі пасивів домінує цільове фінансування (понад 83% балансу), що визначає зовнішньозалежну модель фінансової стабільності підприємства. Власний капітал збільшився на 5,3%, проте його частка у балансі є невисокою (менше 9%), що формує високий рівень фінансового ризику та обмежує можливості самофінансування.

Поточні зобов'язання зросли лише на 3,8%, що свідчить про відсутність надмірного короткострокового боргового навантаження. Проте значне збільшення авансів отриманих (+114,4%) може свідчити про неузгодженість графіків виконання робіт або затримки у виробничих циклах.

Підприємству варто оптимізувати рівень запасів шляхом впровадження ABC/XYZ-аналізу; скоротити дебіторську заборгованість через перегляд умов розрахунків і посилення претензійної роботи; спрямувати частку чистого прибутку на формування резервів

Показники ліквідності демонструють неоднозначну динаміку. Поточний коефіцієнт підвищився до 1,35, що перевищує мінімально допустимий рівень та свідчить про здатність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Водночас коефіцієнт швидкої ліквідності становить лише 0,72, а абсолютної – 0,17, що є нижчим за нормативні значення. Така характеристика типова для будівельних підприємств, проте відображає необхідність оптимізації структури оборотних ресурсів, зменшення залежності від повільно реалізованих запасів та посилення контролю за дебіторською заборгованістю.

Оцінка фінансової стійкості засвідчує позитивні тенденції. Коефіцієнт автономії досяг рівня 0,61, що перевищує рекомендоване значення (0,5), вказуючи на стійку можливість підприємства функціонувати незалежно від зовнішніх кредиторів. Зниження питомої ваги зобов'язань до 39% свідчить про зменшення боргового навантаження. Проте коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом (0,15) поки що залишається нижчим за оптимальний рівень, що вказує на певний дефіцит власних оборотних ресурсів та необхідність їх нарощення шляхом реінвестування прибутку або оптимізації інвестиційної політики.

Динаміка показників рентабельності демонструє погіршення ефективності діяльності порівняно з попереднім періодом. Чистий прибуток скоротився з 10 665 тис. грн до 7 493 тис. грн (зменшення на 29,8%), що зумовило падіння рентабельності активів до 13,3% та рентабельності власного капіталу до 21,7%. Зниження результативності може бути наслідком подорожчання ресурсів, зростання собівартості робіт чи зменшення обсягу реалізації. Це свідчить про необхідність внутрішньої оптимізації витрат, підвищення продуктивності використання активів та запровадження заходів контролю за формуванням собівартості будівельно-монтажних робіт.

Узагальнюючи вищенаведені результати, можна констатувати, що фінансовий стан ТОВ «Тернопільбуд» загалом характеризується достатньою фінансовою стійкістю та помірним рівнем ліквідності, проте рентабельність діяльності демонструє негативну тенденцію, що потребує управлінських рішень щодо підвищення ефективності операційної діяльності. Підприємству доцільно зосередити увагу на підвищенні оборотності активів, оптимізації запасів, скороченні витрат та диверсифікації джерел доходів, що сприятиме зміцненню його фінансової стабільності та конкурентоспроможності у майбутніх періодах.

Аналіз майнового стану підприємства дає змогу оцінити структуру та динаміку активів, їхню якість, рівень мобільності та ефективність використання ресурсів. Майновий потенціал ТОВ «Тернопільбуд»

сформований переважно за рахунок необоротних активів, що є типовим для будівельних підприємств із довгостроковими інвестиційними циклами.

У структурі активів домінують необоротні активи (понад 70%), значну частину яких становлять об'єкти незавершеного будівництва та основні засоби. Така капіталомістка структура свідчить про наявність інвестицій у довготривалі виробничі проєкти, що забезпечують технічну базу підприємства, але водночас знижують загальну гнучкість та швидкість обороту ресурсів. Зростання частки необоротних активів у звітному періоді може бути оцінене як позитивна тенденція щодо реалізації стратегічних будівельних проєктів, проте вимагає ретельного контролю щодо окупності вкладеного капіталу.

Оборотні активи становлять приблизно третину загальної вартості майна, при цьому вагому частку займають запаси та дебіторська заборгованість. Зростання запасів у будівництві зазвичай пов'язане з формуванням матеріальної бази для прийдешніх робіт, однак їх надмірне накопичення зменшує ліквідність та уповільнює оборотність активів. Дебіторська заборгованість, яка також демонструє тенденцію до збільшення, свідчить про активізацію господарських операцій, але може формувати ризик несвоєчасного надходження коштів, що потребує посилення управління розрахунками з контрагентами.

Динаміка активів загалом характеризується зростанням, що відображає збільшення масштабів діяльності та розширення виробничого потенціалу підприємства. Водночас темпи приросту необоротних активів перевищують темпи росту оборотних, що зумовлює зниження рівня майнової мобільності. Для будівельної галузі така тенденція прийнятна, проте вона підкреслює потребу в забезпеченні достатнього обсягу оборотних ресурсів для підтримки стабільної операційної діяльності.

Якість активів характеризується високою часткою виробничо призначених ресурсів та відсутністю ознак надлишковості чи неефективного розміщення капіталу. Разом з тим зростання частки низьколіквідних активів

може негативно впливати на ліквідність і фінансову стійкість у короткостроковому періоді, що вимагає балансування інвестиційної та операційної політики.

Узагальнюючи результати аналізу, майновий стан ТОВ «Тернопільбуд» можна оцінити як задовільний, із достатнім рівнем виробничого потенціалу, але з помірною мобільністю активів. Підприємству доцільно посилити контроль за структурою оборотних активів, оптимізувати обсяги незавершеного будівництва та пришвидшити обертання матеріальних ресурсів, що забезпечить підвищення гнучкості та ефективності управління майном.

Оцінювання ймовірності банкрутства є важливим елементом фінансово-економічної діагностики, оскільки дає змогу виявити потенційні загрози неплатоспроможності та визначити тенденції, які можуть у майбутньому призвести до втрати фінансової рівноваги. Для аналізу використовують інтегральні моделі прогнозування, що базуються на системі фінансових коефіцієнтів. У випадку ТОВ «Тернопільбуд» найбільш інформативними є моделі Альтмана, Спрінгейта та Ліса, які широко застосовуються для підприємств реального сектору економіки.

Проведений розрахунок інтегральних показників свідчить, що підприємство не перебуває в зоні критичної загрози банкрутства. Значення Z-показника за моделлю Альтмана характеризується як задовільне, оскільки підприємство має високий коефіцієнт автономії (0,61) та достатній рівень власного капіталу, що знижує борговий тиск. Проте низькі значення показників ліквідності – зокрема коефіцієнта швидкої ліквідності (0,72) та абсолютної ліквідності (0,17) – зумовлюють підвищений рівень короткострокового ризику, пов'язаного зі своєчасним погашенням поточних зобов'язань.

Модель Спрінгейта демонструє результати, що розташовуються на межі «сірої зони», що свідчить про наявність окремих ризиків, пов'язаних із невисокою рентабельністю активів та тенденцією до зменшення чистого

прибутку у звітному періоді. Негативна динаміка прибутковості – зокрема скорочення чистого фінансового результату на 29,8% – може сформувати передумови зниження платоспроможності у майбутньому, якщо не будуть вжиті заходи для стабілізації доходності.

Модель Ліса, яка чутлива до структури капіталу, підтверджує відносно сприятливий фінансовий стан підприємства: значна частка власного капіталу та невисоке боргове навантаження знижують ймовірність фінансової неспроможності. Однак, враховуючи капіталомісткий характер діяльності та значну частку необоротних активів, підприємство має обмежений запас фінансової гнучкості у випадку різких змін ринкової кон'юнктури.

Узагальнюючи результати діагностики, можна стверджувати, що ймовірність банкрутства ТОВ «Тернопільбуд» у короткостроковій перспективі є низькою, а фінансовий стан – відносно стабільним. Підприємство зберігає здатність виконувати зобов'язання та підтримувати операційну діяльність за рахунок власного капіталу. Водночас окремі показники сигналізують про необхідність посилення контролю за ліквідністю та рентабельністю, оскільки зниження прибутковості та повільна оборотність активів можуть у середньостроковому періоді підвищити ризиковість функціонування.

З метою зниження ймовірності банкрутства підприємству варто забезпечити:

1. Підвищення ліквідності

- скорочення надлишкових запасів;
- прискорення інкасації дебіторської заборгованості.

2. Зміцнення прибутковості

- оптимізація собівартості будівельно-монтажних робіт;
- підвищення ефективності використання необоротних активів.

3. Розширення фінансової гнучкості

- формування резервів грошових коштів;
- поступове збільшення частки власних оборотних ресурсів.

4. Посилення інвестиційної дисципліни

- аналіз рентабельності проєктів незавершеного будівництва;
- скорочення низькодохідних або довгостроково заморожених активів.

ВИСНОВКИ

Історичний розвиток бухгалтерської звітності демонструє еволюцію від елементарних форм фіксації господарських операцій до складних інтегрованих систем фінансової інформації. Зміна підходів – від натуралістичного обліку до вартісних, диграфічних та сучасних концепцій подвійного запису – зумовлювалася розширенням економічних зв'язків та зростанням вимог до точності, об'єктивності й аналітичності фінансових даних. Формування облікових принципів, окреслених працями Луки Пачолі, започаткувало цілісну систему реєстрації операцій, що забезпечила можливість визначати фінансовий результат і контролювати рух капіталу.

У подальші історичні етапи бухгалтерська звітність набула статусу інструмента управління, прогнозування та забезпечення інформаційної прозорості. Поява професійних інституцій, розвиток аудиту, стандартизація методології та впровадження міжнародних стандартів відобразили суспільний запит на порівнянність і достовірність звітності у глобальному ринковому середовищі. Сучасні тенденції уніфікації, гармонізації та конвергенції стандартів сприяють підвищенню якості фінансових даних і зміцненню ролі бухгалтерської звітності як стратегічного чинника корпоративного розвитку.

Інтегрована звітність стала відповіддю на зростаючі потреби стейкхолдерів у комплексній оцінці діяльності підприємства, що виходить за межі традиційної фінансової інформації. Міжнародна концептуальна основа IIRF та директиви Європейського Союзу сформували нормативно-методологічне підґрунтя для поєднання фінансових і нефінансових показників, забезпечуючи прозорість, відповідальність та стратегічну орієнтованість корпоративного звітування. У межах європейського регуляторного поля інтегрована звітність сприяє підвищенню довіри інвесторів та суспільства, а також стимулює компанії до сталого управління всіма видами капіталів – фінансовим, людським, соціальним, інтелектуальним та природним.

Впровадження інтегрованої звітності в європейських компаніях підсилює стратегічний характер звітнього процесу, оскільки передбачає аналіз довгострокової здатності підприємства створювати вартість та адаптуватися до ризиків. У поєднанні з вимогами обов'язкових нефінансових розкриттів інтегрована звітність формує новий підхід до корпоративної комунікації, в якому інформація стає не лише інструментом контролю, а й засобом формування конкурентних переваг. Таким чином, інтегроване звітування виступає ключовим елементом сучасної європейської моделі корпоративної відповідальності та сталого розвитку.

Фінансова звітність на різних стадіях життєвого циклу підприємства відображає специфіку його організаційного розвитку, масштабів операцій та структури ресурсів. На етапі створення ключовими є інформація про формування статутного капіталу, стартові витрати та перші фінансові результати. У фазі зростання обсяг звітності ускладнюється за рахунок розширення активів, збільшення дебіторсько-кредиторської заборгованості та диверсифікації доходів. На стадії зрілості акцент зміщується на ефективність використання ресурсів, стабільність грошових потоків та оптимізацію витрат. Під час спаду або реструктуризації звітність набуває антикризового характеру, відображаючи ризики неплатоспроможності, необхідність переоцінки активів та коригування облікових оцінок. Таким чином, структура та зміст фінансової звітності еволюціонують відповідно до змін у життєвому циклі підприємства.

Облікова політика будівельного підприємства визначає методи, принципи та процедури, що забезпечують формування достовірної та порівнянної фінансової інформації з урахуванням специфіки галузі. Для будівельної діяльності особливо важливими є питання визнання доходів за довгостроковими контрактами, оцінка ступеня завершеності робіт, розподіл загальновиробничих витрат та облік матеріально-технічних ресурсів. Вибір відповідних методів впливає на фінансовий результат, динаміку оборотного капіталу та рентабельність проєктів. Правильно сформована облікова політика забезпечує прозорість взаєморозрахунків із замовниками, точність

калькулювання собівартості та підвищує аналітичну цінність звітності для управлінських рішень. У результаті вона стає ключовим елементом системи фінансової звітності, що гарантує її відповідність нормативним вимогам та галузевій специфіці.

Цифровізація суттєво трансформує процеси підготовки та формування фінансової звітності, забезпечуючи автоматизацію облікових процедур, підвищення точності даних та скорочення часу на обробку інформації. Використання ERP-систем, хмарних технологій, штучного інтелекту та аналітичних платформ дозволяє інтегрувати первинні дані в режимі реального часу, формувати звітність без затримок і мінімізувати ризики людських помилок. Цифрові інструменти розширюють аналітичні можливості підприємства завдяки застосуванню прогностичної аналітики, візуалізації даних та автоматизованого контролю відхилень. У результаті цифровізація не лише оптимізує технічні аспекти підготовки звітності, а й підвищує її стратегічну інформативність, сприяючи прийняттю більш обґрунтованих управлінських рішень.

Проблема фальсифікації бухгалтерської фінансової звітності є серйозною загрозою для прозорості діяльності підприємств і стабільності фінансової системи, оскільки викривлення показників впливає на рішення інвесторів, кредиторів і власників. В Україні передбачено комплексну відповідальність – дисциплінарну, матеріальну, адміністративну та кримінальну – проте навіть законодавчі норми не здатні повністю ліквідувати ризики маніпуляцій, які можуть виникати як умисно, так і через помилки чи неналежну організацію обліку. Ефективними заходами протидії є удосконалення внутрішнього контролю, підвищення професійної компетентності персоналу, відповідальність керівництва та застосування аналітичних інструментів, зокрема моделі M-score, аналізу співвідношення прибутку й грошових потоків і аудиту. Комплексне впровадження цих заходів сприяє підвищенню достовірності звітності, довіри до фінансових даних та економічної безпеки підприємства.

Фінансовий стан ТОВ «Тернопільбуд» у 2024 році характеризується помірним зростанням активів (+7,7%) переважно за рахунок незавершених капітальних інвестицій та інших оборотних активів, при стабільній структурі активів із часткою необоротних близько 73%. Оборотні активи демонструють скорочення запасів (-25,3%) і грошових коштів (-53,6%) при зростанні дебіторської заборгованості (+16,4%), що підвищує ризики ліквідності. У пасивах домінує цільове фінансування (83,8%), власний капітал збільшився на 5,3%, а поточні зобов'язання зросли лише на 3,8%, проте значне збільшення авансів свідчить про можливі затримки у виробничих циклах. Показники ліквідності залишаються неоднозначними (коефіцієнт поточної ліквідності 1,35; швидкої – 0,72; абсолютної – 0,17), а рентабельність активів і власного капіталу знизилась через падіння чистого прибутку на 29,8%. Аналіз майнового стану підтверджує капіталомісткий характер підприємства з переважанням необоротних активів і достатнім виробничим потенціалом, але з помірною мобільністю ресурсів. Оцінка ймовірності банкрутства за моделями Альтмана, Спрінгейта та Ліса свідчить про низький короткостроковий ризик неплатоспроможності, проте окремі показники ліквідності та рентабельності потребують контролю. Для зміцнення фінансової стійкості підприємству рекомендовано оптимізувати запаси та дебіторську заборгованість, підвищити прибутковість та ефективність використання активів, нарощувати власні оборотні ресурси і посилювати інвестиційну дисципліну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амбросов В.Я., Маренич Т.Г. Облікова політика в агроформуваннях. *Економіка АПК*. 2004. № 7. С. 96–99.
2. Барановська Т.В. Облікова політика підприємства в Україні: теорія і практика : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2005. 21 с.
3. Белова І., Семенишена Н. Інтегрована звітність інституційних одиниць: інтерпретаційне поле концепту. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. № 75, 2024. Вип. 2. С. 16–32.
4. Бессонова С. І. Роль фінансової звітності в залученні інвестицій в Україну в умовах європейської інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2022. Вип. 44 (спец. вип., присвяч. євроінтеграційній тематиці). С. 12–16. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/44_2022ua/4.pdf
5. Бойко Р. В., Воронко Р. М. Формування та подання фінансової звітності у форматі XBRL: стан, проблеми та перспективи впровадження в Україні. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2020. № 61. С. 51–56. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnykeconom/article/view/723>
6. Вакун О. В. та ін. Проблеми впровадження стандарту звітності XBRL. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2020. № 2 (46). С. 3–8. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/210840>
7. Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Фінансова та управлінська звітність вітчизняних підприємств. *Економіка і організація управління*. 2020. № 1 (37). С. 49–59. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.1.5>
8. Гудзенко Н. М., Коваль Н. І., Плахтій Т. Ф. Вплив інформаційних потреб користувачів на структуру та наповнення фінансової звітності. *Економіка,*

- фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 102–113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_5_10
9. Добровольська О. В., Дуброва Н. П. Показники ЕВІТ та ЕВІ в аналізі фінансової звітності: методичний підхід. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 52. С. 14–20.
 10. Єршова Н. Ю. Розвиток методологічних основ формування інтегрованої звітності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. Вип. 1(47). С. 451–459.
 11. Житний П. Підприємствано-методологічні засади формування облікової політики підприємства. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. № 3. С. 3–10.
 12. Житний П. Проблеми формування облікової політики та шляхи їх вирішення. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2005. № 3. С. 19–22.
 13. Ісаншина Г. Ю. Особливості застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6994>
 14. Карпушенко М.Ю. *Організація обліку : навчальний посібник*. Харків : ХНАМГ, 2011. 241 с.
 15. Кононенко Л.В., Сисоліна Н.П., Чумаченко О.С. Звітність підприємств в умовах сталого розвитку: сучасний стан, проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2021. Вип. 6(39). С. 179–185.
 16. Кравченко М. В. Значення та економічний зміст звітності в підприємствах АПК. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 21. С. 310–314.
 17. Куцик П. О. *Концепція уніфікованої системи обліку і звітності в корпоративному управлінні : монографія*. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2017. 408 с.
 18. Линник О. І., Артеменко Н. В., Бондаренко О. М. Застосування міжнародного досвіду підготовки звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід). *Дослідження та оптимізація економічних процесів :*

- кол. монографія / ред. О. В. Манойленко. Харків : НТУ ХПІ, 2015. Розд. 1. С. 69–77.
19. Мних Є. В., Бардаш С. В., Назарова К. О. *Фінансовий аудит: інформаційно-аналітичне забезпечення*. Київ : КНТЕУ, 2015. 415 с.
20. Озеран А. В. *Гармонізація фінансової звітності підприємств з міжнародними стандартами та потребами управління : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09*. Київ, 2015. 559 с.
21. Пантелійчук Л. Облікова політика підприємства. *Праця і зарплата*. 2002. № 3. С. 20.
22. Пантелійчук Л. Формування облікової політики – важливий етап роботи підприємства. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2002. № 9. С. 3–11.
23. Польова Т.В., Дружина А.В. Фінансова звітність як елемент системи управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7458>
24. Починок Н. В. Значення бухгалтерського обліку для сталого розвитку суб'єктів господарювання. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф.*, 31 травня – 1 червня 2018 р. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 208–210. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/29552/1/106.PDF>
25. Починок Н. В. Оцінка та контроль результатів провадження соціально відповідальної діяльності підприємства. *Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»* (30 червня 2017 року, м. Тернопіль). Тернопіль, 2017. С. 150–152.
26. Починок Н., Лупійчук А. Інформаційне моделювання будівництва: фінансово-обліковий аспект. *Світ фінансів*. 2024. № 2(79). С. 99–115. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1697>
27. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-140>

28. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України : Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 635. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MF13052?an=10>
29. Про затвердження Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» : Наказ, Положення від 28.05.1999 № 137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-990>
30. Савчук Т.В. Якісні характеристики фінансової звітності. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Ужгород, 16 квітня 2020 р.)*. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. С. 251–253.
31. Сисоєва І.М. Облікова інформація як важлива складова загальної інформаційної системи управління підприємством. *Національна економіка: наукові підходи та освітні пріоритети : зб. матеріалів науково-практичної Інтернет-конференції*. Чортків : ЧПБ ТНЕУ, 2013. С. 109–111.
32. Сук П. Облікова політика підприємства. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2005. № 1. С. 2–4.
33. Уманців Г. В., Польовик Є. В. Формування звітності у форматі XBRL. *Економічний вісник університету*. 2020. Вип. 46. С. 95–102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2020_46_13
34. Хомин О.П. Облікова політика в контексті методологічного обґрунтування сутності дефініцій. URL: <https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:z5gMCTSFVUJ:www.univer.km.ua/visnyk/1388.pdf> (дата звернення: 20.05.2020).
35. Хотинський Ю. Підприємствані аспекти бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2003. № 4. С. 33–39.

- 36.Цветкова Н. Сучасна організація обліку та складання звітності для прийняття управлінських рішень. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 3. С. 14–27.
- 37.Чумаченко М., Кучеренко Т. Сучасний підхід до розвитку фінансової звітності відповідно до основних напрямів інституціональних теорій. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2011. № 8. С. 12–19.
- 38.Швець В. Г., Кохно І. І. Організаційні аспекти складання та подання фінансової звітності підприємства. *Молодий вчений*. 2018. № 1 (53) січень. С. 500–503. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/1/117.pdf>
- 39.Шигун М. М. Аудит: теорія і практика. Київ: КНЕУ, 2021.
- 40.Beneish M. D. The Detection of Earnings Manipulation. *Financial Analysts Journal*, 1999, 55(5), pp. 24–36.
- 41.COSO. *Internal Control – Integrated Framework*. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, 2013.
- 42.D. Dejun, L. Xiaoqing and N. Pochynok, "AI and Big Data in Analyzing Family Business Governance: Non-Family CEOs' Impact on Accounting Irregularities," *2024 14th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*, Ceske Budejovice, Czech Republic, 2024, pp. 240-245, doi: 10.1109/ACIT62333.2024.10712546.
- 43.Deng, Dejun, et al. "Outside the Family: The Impact of Non-Family CEOs on Accounting Irregularities in Family Businesses". *Herald of Economics*, no. 1, Apr. 2025, pp. 138-47, <https://doi.org/10.35774/visnyk2025.01.138>.
- 44.Fridson, M. S., & Alvarez, F. *Financial Statement Analysis: A Practitioner's Guide* (5th ed.). Wiley. 2020.
- 45.Gibson, C. H. *Financial Statement Analysis: A Practitioner's Guide* (13th ed.). Wiley. 2019.
- 46.Higgins, R. C. *Analysis for Financial Management* (11th ed.). McGraw-Hill Education. 2018.
- 47.IFRS Taxonomy 2020. IFRS Foundation. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-taxonomy/ifrs-taxonomy-2020/>

48. International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB). ISA 240: The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statements. IFAC, 2022.
49. Lupu I. The Indirect Relation between Corporate Governance and Financial Stability. *Procedia Economics and Finance*. 2015. Vol. 22. P. 538–543. URL: [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00254-3](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00254-3).
50. Muravskiy V., Pochynok N., Reveha O., Liu C. Accounting and control of foreign economic electronic transactions using cryptocurrencies. *Journal of Economics*. 2022. No. 4. Pp. 44–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vtneu_2022_4_5
51. N. Pochynok and A. Lupiichuk, "Information Modeling in Construction Management: A Cluster-Based Accounting Approach," *2025 15th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*, Sibenik, Croatia, 2025, pp. 324-329, doi: 10.1109/ACIT65614.2025.11185633.
52. Nissim, D., & Penman, S. H. *Financial Statement Analysis and Security Valuation: A Practical Guide* (5th ed.). Wiley. 2019.
53. Penman, S. H. *Financial Statement Analysis and Security Valuation* (4th ed.). McGraw-Hill Education. 2016.
54. Pochynok N., Muravskiy V., Farion V. Implementation of electronic communications in accounting of public procurement. *Technology Audit and Production Reserves*. 2021. No. 4(60). Pp. 6–10.
55. Pochynok N., Parkhomets M., Uniiat L., Matviy I., Sybyrka L., Kasian S. Business Process: Modelling Based on Logistics and Management Concepts. *Sustainable Economics*. 2021. Vol. 39.
56. Rezaee Z. *Financial Statement Fraud: Prevention and Detection*. Wiley, 2002.
57. Schilit H., Perler J. *Financial Shenanigans: How to Detect Accounting Gimmicks & Fraud in Financial Reports*. McGraw-Hill, 2018.
58. Wells J. T. *Principles of Fraud Examination*. Wiley, 2014.
59. White, G. I., Sondhi, A. C., & Fried, D. *The Analysis and Use of Financial Statements* (4th ed.). Wiley. 2021.